Ազգ

Azg
armenian daily

Մարտ 26 Ուրբաթ 1993

ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ
Գ տարի, թիվ 55 (3065)
գինը 5ռ.
դասիչ 69149
Երևան 375010
Հանրապետության 47
հեռ. 581841, ֆաքս 562941
տելեքս 243266 CPIRI SU

Մոսկվա

Խասբուլատովը փոխում է իմփիչմենտի ողնդումը

Մինչ այսօր Դաշնակցային Ռուսաստանի Գերագույն խորհուրդը գումարելու է վճռական նիստ՝ քննարկելու եւ որոշելու համար նախագահ Բորիս Ելցինի վերջին հրամանագրին հակադարձելու ձեւերի հարցը, խորհրդարանի նախագահ Ռուսլան Խասբուլատովը երեկվա մամուլի ասուլիսում, հետ վերցնելով նախապես մեծ վստահությամբ իր կատարած հայտարարությունը՝ հայտնեց, թե ինքը չի կարծում, որ նախագահի վերջին քայլերը բավարար հիմք են հանդիսանում նրան իմփիչմենտի ենթարկելու համար: Քաղաքական դիտորդների կարծիքով, խորհրդարանի նախագահի մոտեցման մեջ տեղի ունեցած այս փոփոխությունը բացատրվում է նրանով, որ նա վստահ չէ խորհրդարանում նախագահ Ելցինին իմփիչմենտի ենթարկելու համար անհրաժեշտ երկու-երրորդ ձայներ ապահովելու հարցում: ■

Մառնեուլ

Կամուրջը կպահպանեն հայ-վրացական համատեղ ուժերը

ՀՀ կառավարության լրատվական ծառայությունից հայտնեցին, որ երեկ ՀՀ վարչապետ Հրանտ Բագրատյանի նախագահությամբ տեղի ունեցած ՀՀ կառավարության ընդլայնված նիստում քննարկվել են Վրաստանի Մառնեուլի շրջանում մարտի 23-ին երկաթուղային կամրջի պայթեցման հետեւանքների վերացման կազմակերպման խնդիրները:

Նրանում լսվել է կամրջի վերականգնման եւ հետագա պահպանությունն ապահովելու վերաբերյալ Վրաստանի իշխանությունների հետ հանրապետության կառավարության հանձնախմբի բանակցությունների մասին նրա ղեկավար ՀՀ փոխվարչապետ Վիգեն Չիտեչյանի հաղորդումը:

Պրն. Չիտեչյանը տեղեկացրել է, որ ի պատասխան հայկական պատվիրակության այն մտահոգության, թե չեն կատարվում հաղորդակցության ուղիների եւ գազատարի պահպանության վերաբերյալ այս տարվա փետրվարի 8-ին երկու հանրապետությունների միջեւ ստորագրված համաձայնագրի վրացական կողմի պարտավորությունները, ասվել է, թե պահակախումբն այդ օբյեկտներից անհրաժեշտաբար տեղափոխվել է Աբխազիա:

Հետաքրքիր է, որ այսուհետեւ պահպանությունը հայ-վրացական համատեղ ուժերով իրականացնելու համաձայնություն է հաստատվել:

Նիստում հավանություն է արժանացել մինչեւ հիմնական կամրջի վերականգնումը նրա անմիջական հարեւանությամբ ժամանակավոր կամրջի անցկացման գրաֆիկը: Այն նախատեսվում է ավարտել ապրիլի 8-ին: Մշակվել են հացահատիկն ու վառելանյութը ներմուծելու այլ ուղիներ, որոնցով կապահովվեն հանրապետության կենսագործունեության համար անհրաժեշտ քանակությունները: Այսպիսով, պարզաբանվեցին նաեւ կամրջի վերականգնման վերաբերյալ հայկական՝ 15 օրում եւ վրացական՝ 2 ամսում պաշտոնական տեղեկատվության հակասության պատճառները. 15 օր կտեւեն ժամանակավոր, իսկ 60 օր՝ պայթեցված կամուրջների շինարարական աշխատանքները: ■

Ճակատ

ՄԱՐՏԱԿԵՐՏԻ ՄԱՏՈՒՅՑՆԵՐՈՒՄ ԴԻՐՔԱՅԻՆ ՄԱՐՏԵՐ

Խրմանջուղի ուղղությամբ գրոհը ետ է շպրտվել

Մարտի 24-ի երեկոյան եւ լույս 25-ի գիշերը ադրբեջանական բանակի կազմավորումները հարձակման են անցել Մարտակերտի շրջանի Ներքին Հոռաթաղի մերձակա բարձունքների ուղղությամբ: Ադրբեջանական բանակին սկզբում հաջողվել է որոշ չափով առաջանալ, սակայն ավելի ուշ ԼՂՀ ինքնապաշտպանության ուժերին հաջողվել է ամբողջությամբ կասեցնել գրոհը եւ թշնամուն ետ շպրտել նախնական դիրքերը: Այս մասին, վկայակոչելով ԼՂՀ պաշտպանության կոմիտեից ստացված տեղեկությունները, Ստեփանակերտից հաղորդում է մեր թղթակից ՎԱՀՐԱՄ ԱՂԱՋԱՆՅԱՆԸ: Կատաղի մարտերի ընթացքում ադրբեջանական բանակը կորցրել է 14 զինվոր, մեկ տանկ եւ մեկ հետեւակի մարտական մեքենա: Հայկական կողմից զոհվել է երկու եւ վիրավորվել 11 զինվոր: Երեկվա ընթացքում մարտերը ռազմաճակատի այս հատվածում շարունակվում էին:

Մարտի 24-ին մարտեր էին ընթանում նաեւ Հադրութի շրջանի Մելիքաշեն եւ Խրմանջոտղ գյուղերի ուղղությամբ, որտեղ ադրբեջանական կազմավորումները փորձում էին գրոհ ձեռնարկել: Մարտերի ընթացքում, ըստ նախնական տվյալների, զոհվել են 15 ադրբեջանցի զինվորներ: Հայկական կողմից տուժածների մասին տեղեկություններ չկան:

Միաժամանակ ադրբեջանական հրետանին շարունակում է հրետակոծության ենթարկել Լաչինի մարդասիրական միջանցքը վերահսկող ԼՂՀ ինքնապաշտպանության ուժերի պաշտպանական դիրքերը: Որպես կանոն, հայկական ուժերը դիմում են պատասխան համարժեք գործողությունների: Գորիս-Լաչին-Ստեփանակերտ ճանապարհը գործում է անխափան: ԼՂՀ պաշտպանության կոմիտեի տվյալներով, ռազմաճակատի մյուս հատվածներում երեկ եւ նախորդ գիշեր էական փոփոխություններ չեն եղել:

Իրենց հերթին, ադրբեջանական աղբյուրները հայտնում են, թե հայկական կազմավորումները շարունակում են ակտիվ ռազմական գործողությունները Մարտակերտ շրջկենտրոնը գրավելու ուղղությամբ, սակայն ադրբեջանական բանակին առայժմ հաջողվում է դիմակայել հայերի ճնշմանը: Ըստ նույն աղբյուրների, մարտի 24-ին, նման հերթական հարձակման ժամանակ ադրբեջանական բանակին Մաղավուզ գյուղի մերձակայքում իբր հաջողվել է ոչնչացնել հայկական երեք տանկ, մեկ հետեւակի մարտական մեքենա եւ մոտ 20 զինվոր: Ադրբեջանական կողմի կորուստների մասին տեղեկություններ չեն հայտնվում:

«Ազգ»

Կապանի վրա արձակվել է 50 արկ, զոհվել է մեկ, վիրավորվել երկու մարդ

Մարտի 24-ին դիրքային մարտեր էին ընթանում Կապանի շրջանի սահմանամերձ Ճակատեն, Սրաշեն եւ Շիկահող գյուղերի մերձակայքում: Օրվա երկրորդ կեսին հայկական կազմավորումներին հաջողվել է դիրքային բացահայտ առավելության հասնել թշնամու նկատմամբ գրավելով մարտավարական կարեւոր նշանակություն ունեցող մի քանի բարձունքներ: Այս մասին Զանգեզուրից հաղորդում է մեր թղթակից ՅԱՍՄԻԿ ԲԱԲԱՋԱՆՅԱՆԸ: Անհաջողություն կրելով դիրքային մարտերում ադրբեջանական կազմավորումները մարտի 24-ի երեկոյան ժամը 22.30-ից սկսած մոտ 2 ժամ շարունակ «Գրադ» կայանքներից հրետակոծել են Կապան քաղաքն ու մերձակա հայկական պաշտպանական դիրքերը: Քաղաքի վրա արձակվել է մոտ 50 արկ, որի հետեւանքով զոհվել է մեկ եւ վիրավորվել 2 խաղաղ բնակիչ: Կան նաեւ ավերածություններ: Պատասխան կրակից հետո հրետակոծությունը դադարել է: Երեկ օրվա առաջին կեսին դիրքային մարտերը հայ-ադրբեջանական սահմանի այդ հատվածում շարունակվում էին:

Միաժամանակ Հայաստանի պաշտպանության նախարարության լրատվական ծառայությունից հայտնում են, թե նախորդ գիշեր Հայաստանի Իջեւանի եւ Կրասնոսելսկի շրջանների սահմանամերձ գոտիներում արձանագրվել են կարճատեւ փոխհրաձգություններ: Հայկական կողմից տուժածներ չկան:

Իրենց հերթին ադրբեջանական աղբյուրները հայտնում են, թե մարտի 24-ին Ադրբեջանի Զանգելանի շրջան ներխուժած հայկական կազմավորումներն ամբողջությամբ ետ են շպրտվել: Միաժամանակ նույն աղբյուրները հերքել են այն փաստը, որ նախօրեին հակամարտության այդ հատվածում զոհվել են ադրբեջանական բանակի 100 զինվորներ: Ըստ ադրբեջանական կողմի, հայկական բանակի գրոհը կասեցնելու ընթացքում ադրբեջանական բանակը ոչ մի զոհ չի տվել: Վիրավորվել է 12 զինվոր: Մինչդեռ հայկական կազմավորումներն իբր նահանջելիս մարտադաշտում թողել են 20 ավտոմատ եւ գնդացիր:

«Ազգ»

Աշխարհ

Միտերանը մտադիր չէ հրաժարվել

Ֆրանսիայի արդարադատության նախարարը հայտարարեց, թե երկրի նախագահը մտադիր չէ իր պաշտոնից հրաժարվել սահմանված ժամկետից շուտ, որն ավարտվում է 1995 թ., հակառակ անցյալ կիրակի օրվա ընտրություններում իր ընկերվարական կուսակցության կրած պարտության: Նախագահ Միտերանի վաղաժամ հրաժարումը պահանջվել էր ընտրություններում հաղթանակած աջ կոալիցիայի կողմից, որ վերջին օրերին, թվում է, այդ հարցի շուրջ այնքան էլ միասնական չէ:

Պրետորիան ընդունեց միջուկային զենք ունենալը

Հարավ-Աֆրիկյան հանրապետության նախագահ Դը Քլերկը խոստովանեց, թե 70-80-ական թթ. իր երկիրը ստեղծել է միջուկային 6 ռումբ, սակայն ավելացրեց, որ հետագայում կազմալուծել է դրանք: Նա պատրաստակամություն հայտնեց միջազգային տեսուչների առաջ բացել իր երկրի համապատասխան կենտրոնները, ինչը գոհունակությամբ դիմավորվեց: Ավելացնենք, թե Պրետորիան, որ մեղադրվում էր առանձին կամ Իսրայելի հետ համատեղ միջուկային փորձարկումներ անցկացնելու մեջ, նախապես ժխտել էր միջուկային իր կարողունակությունը:

Վիճակը «շատ ծանր» արեւելյան Բոսնիայում

Դրությունն արեւելյան Բոսնիայում այսպես բնութագրեց ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչը Բելգրադում, որտեղ սերբերը վճռական գործողություններ են ձեռնարկել իսլամական շրջանների վրա: Խաղաղարար ոչ մի քանք չի հաջողվում եւ այդ բնակավայրերը կարող են առաջիկա 2-3 շաբաթներում ամբողջովին ընկնել սերբերի ձեռքը, ավելացրեց նույն ներկայացուցիչը: Այս մասին երեկ արձագանք տվեց նաեւ ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղար Բուտրոս Ղալին, որ հայտարարեց, թե մարդկային ողբերգություն է կատարվում Բոսնիայում: Իր հերթին, ՄԱԿ-ի խաղաղարար զորքի հրամանատար Ֆիլիպ Մորիսը երկրորդ օրն է չի կարողանում Սարաեւոյից հասնել Բելգրադ, տեղի ղեկավարության հետ բանակցություններ վարելու համար Սրեբրենիկայից վիրավորներին դուրս բերելու հարցի շուրջ: Նախորդ օրը կատարված այդպիսի մի փորձ դատապարտվել էր ձախողության, երբ թնդանոթային կրակ էր բացվել Սարաեւոյի օդանավակայանի վրա, որտեղ զոհվել եւ վիրավորվել էին մի խումբ մարդիկ, որոնց թվում կանադացի 2 զինվոր:

Նաթանյահուն Լիկուդի նոր պետ

Իսրայելի գլխավոր ընդդիմադիր կուսակցությունը՝ Լիկուդը, ընտրեց իր նոր պետին: Նախկին արտգործնախարար Դավիդ Լեւիի տեղակալ Բենիամին Նաթանյահուն հավաքեց ձայների 50 տոկոսից ավելին եւ հաղթեց Լիկուդի ղեկավար Յիցխակ Շամիրին: Նոր կուսակցապետի անմիջական մրցակիցն էր իր նախկին պետը՝ Դ. Լեւին: Նաթանյահուն համարվում է ընդդիմադիր կուսակցության ամենակարծր նոր կայացուցիչներից: 1996 թ. նա կգլխավորի վարչապետ Ռաբինի Աշխատավորական կուսակցության դեմ Լիկուդի ընտրարշավը: ■

Աբխազիա

Փոխհրաձգությունը շարունակվում է

Մարտի 24-ին եւ 25-ի առավոտյան շարունակվում էր փոխհրաձգությունը վրաց-աբխազական հակամարտության գոտում: Աբխազական կողմի հաղորդագրության համաձայն, մարտի 24-ին ոչնչացվել է վրացական բանակի «Վեյխվի-2» («Վագր-2») ծածկագիրը կրող հատուկ խումբը: Հակառակորդը կորցրել է 12 սպանված, 18 վիրավոր, իսկ խմբի 13 անդամ գերի է ընկել: Վրաստանի պաշտպանության նախարարությունից հայտնեցին, որ մարտի 24-ի օրվա երկրորդ կեսին Գումիստա գետի մոտ գտնվող Կաշտիխի գյուղի մատույցներում վրացական հրետանին ոչնչացրել է 4 «Ուրալ» մակնիշի 3 բեռնատար մեքենա: Վրացական ուղղաթիռները լռեցրել են հակառակորդի կրակակետերը, որ տեղադրված էին «Վասիլյոկ» բազմափող ականանետերը: Երեկ Ռուսաստանի պաշտպանության նախարարությունից հայտնեցին, որ վերջին երկու օրերի ընթացքում նախկին ԽՍՀՄ տարածքի «թեժ կետերից» ոչ մեկում, այդ թվում նաեւ Աբխազիայում, Ռուսաստանի զորքերը ոչ հարձակման, ոչ հրետակոծման չեն ենթարկվել: ԻՖ

Չեչնիայում հանրաքվե չի լինի: Չեչնիայի խորհրդարանի ղեկավար Խուսային Ախմադովը հայտնեց, որ մարտի 27-ին նախատեսված հանրաքվեն տեղի չի ունենա, քանի որ Սահմանադրական դատարանի որոշմամբ այն չի համապատասխանում հանրապետության սահմանադրությանը: Խորհրդարանի կողմից կազմակերպվող հանրաքվեի ժամանակ ընտրողները պետք է իրենց կարծիքը հայտնեին նախագահության ինստիտուտի պահպանման նպատակահարմարության եւ նախագահի ու խորհրդարանի վաղաժամկետ ընտրությունների անցկացման վերաբերյալ: Ախմադովն այնուամենայնիվ համոզմունք հայտնեց, որ այդ հարցերի շուրջ քննարկությունը տեղի կունենա այն բանից հետո, երբ կհավաքվի 100 հազար ստորագրություն հանրաքվեի անցկացման օգտին: ԻՖ

ՀՀ

Կառավարությունն ու արհմիությունները դիմեցին նախագահին

Ինչպես հաղորդեցին ՀՀ կառավարության լրատվական ծառայությունից, մարտի 25-ին ՀՀ վարչապետ Հրանտ Բագրատյանը եւ Հայաստանի արհմիությունների կոնֆեդերացիայի (ՀԱՄԿ) նախագահ Մարտին Հարությունյանը ՀՀ կառավարության եւ ՀԱՄԿ-ի միջեւ աշխատանքի, կենսաթոշակների, նպաստների, բնակչության եկամուտների ինդեքսավորման, աշխատանքի պաշտպանության հարցերի վերաբերյալ համաձայնագրեր կնքելու կարգի նախագծին հավանություն տալու մասին փաստաթուղթ ստորագրեցին, եւ այն հաստատելու խնդրանքով դիմեցին ՀՀ նախագահին: Մինչ այդ հանրապետության նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը դեռեւս 1993 թ. հունվարի 25-ին «Տնտեսավարման շուկայական հարաբերությունների պայմաններում արհեստակցական միությունների գործունեությունն ապահովելու մասին» հրամանագիր էր ստորագրել:

Դրանից հետո կառավարության եւ արհմիությունների ներկայացուցիչների միջեւ բազմաթիվ աշխատանքային հանդիպումներ եւ բանակցություններ էին տեղի ունեցել:

Ստորագրության արարողությունից առաջ Հրանտ Բագրատյանը նշեց, որ այսուհետ դրվում է կառավարության եւ Հայաստանի արհմիությունների համագործակցության նոր փուլի սկիզբը, ինչը դրական ազդեցություն կունենա հանրապետության սոցիալ-քաղաքական կյանքի վրա: Միաժամանակ անմիջական կապ կստեղծվի Հայաստանի մոտ մեկ միլիոն աշխատավորության շահերը ներկայացնող կազմակերպության հետ: ■

digitised by A.R.A.R.@

Մտահոգ

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ԿԱՄՈՒՐՋԸ, ՀԱՋՈ՞ՐԴԸ

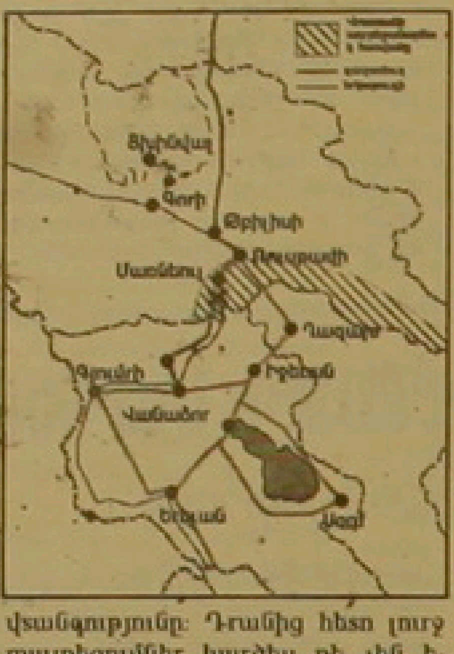

Ինչպես հայտնի է, մարտի լույս 23-ի գիշերը Վրաստանի ադրբեջանաբնակ Մառնեուլի շրջանի տարածքում, երկաթուղու Ծնեբելի–Մառնեուլ հատվածում պայթեցվել է Խրամ գետի վրայով ձգվող երկաթուղային կամուրջը։ Արդեն ո՞երորդ անգամ Վրաստանի Մառնեուլի շրջանի 30–40 կիլոմետրանոց ադրբեջանաբնակ չարաբաստիկ հատվածը պատճառ է դառնում Հայաստանի վառելիք-էներգետիկ ճգնաժամի խորացման ու ամբողջ տնտեսության անգործության։ Երբ ավելի վաղ նախանձելի պարբերականությամբ կրկնվող գազամուղի պայթյունների հետևանքները որոշ չափով կարելի էր մեղմել երկաթուղով ներմուծվող հեղուկ վառելիքի համեստ քանակությունների շնորհիվ, ապա կամրջի պայթեցմամբ մեր հանրապետությունը հայտնվում է ավելի ծանր պայմաններում, որովհետև զարմանալիորեն երկար ժամանակ չպայթեցված գազամուղը գործում է իր հնարավորությունների չնչին չափով միայն։ Աստիճանաբար ակնհայտ է դառնում, որ այնքան էլ մեծ նշանակություն չունի, թե Հայաստան մտնող երկաթուղին ու գազամուղը որ պետության տարածքով են անցնում։ Փորձը ցույց է տալիս, որ այս խնդրում էականը ոչ թե պետական, այլ էթնիկական սահմաններն են։ Այլ կերպ ասած, ժողովրդի գիտակցության մեջ աստիճանաբար ջնջվում է Ադրբեջանի և Վրաստանի ադրբեջանական հատված հասկացությունների միջև եղած տարբերությունը։

Դեռևս Հայաստան մտնող գազամուղի վերջին պայթյուններից մեկի առիթով Հայաստանի իշխանությունները «ծանր խոսակցություն» էին ունեցել Վրաստանի իրենց գործընկերների հետ, որի արդյունքում վերջիններս խոստացել էին այսուհետև ապահովել գազամուղի անվտանգությունը։ Դրանից հետո լուրջ պայթեցումներ կարծես թե չեն եղել, և այս փաստը վկայում է, որ կամ Վրաստանի իրավապահ մարմինները ամեն ինչ հասկացել են բառացի և հսկում են միայն գազամուղը (առանձին խորաթափանցություն պետք չէ հասկանալու համար, որ սեփական տարածքում պետք է հսկել նաև կամուրջները, մանավանդ, որ վերջիններս զգալի դեր ունեն երկու դրացի ժողովուրդների բարեկամությունն անխախտ պահելու գործում), կամ ի վիճակի չեն իրականացնել ռազմավարական կարևոր նշանակություն ունեցող հաղորդակցության ուղիների անվտանգության ապահովումը։ Եթե իրականությանը համապատասխանում է երկրորդը, ապա, ինչպես ասում են, «այդ ցավին էլ դարման կա»։ Դեռևս նախորդ պայթեցումների ժամանակ Հայաստանն առաջարկել է Վրաստանի 30–40 կիլոմետրանոց ադրբեջանաբնակ հատվածում հաղորդակցության ուղիների երկայնքով տեղաբաշխել հայ-վրացական ստորաբաժանումներ։ Ինչպես արդեն հայտնել ենք, երկաթուղային կամրջի պայթեցումից հետո Հայաստանի վարչապետ Հրանտ Բագրատյանը մեկ անգամ ևս շեշտել է համատեղ ստորաբաժանումների տեղադրման անհրաժեշտությունը։ Սակայն, ինչպես և նախորդ անգամ, վրացական կողմից առայժմ պատասխան չկա, եթե պատասխան չհամարենք այդ հանրապետության ներքգործնախարարության այն հայտարարությունը, թե՝ կամուրջը կվերականգնվի 2 ամսում (ըստ Հայաստանի կառավարության, 15 օրը միանգամայն բավական է), և թե մեղավորներն անպայման կպատժվեն։

Եթե Վրաստանն ինքն ի վիճակի չէ վերահսկել իր՝ Հայաստանի համար կենսական նշանակություն ունեցող տարածքը, և միաժամանակ չի ցանկանում հայ-վրացական համատեղ ստորաբաժանումների միջոցով իրականացնել այն (արժանապատվության հարց է), ապա մեր կարծիքով կա նաև երրորդ տարբերակը։ Ինչո՞ւ չի կարելի Վրաստանի այդ հատվածում տեղաբաշխել Ախալքալակի և Ախալցխայի շրջանների հայերից կազմված վրաստանյան ստորաբաժանումներ, որոնք, վստահ ենք, ավելի բարեխղճորեն կկատարեն իրենց պարտքն ու միաժամանակ որոշ չափով կլուծենն վրացահայերի՝ վրաց-աբխազական հակամարտությանը մասնակցել-չմասնակցելու խնդիրը։

ԱՐԱՄ ԱՐՂՈՒԹՅԱՆ

S.O.S.

Օգնություն օվկիանոսի այն կողմից

Վաշինգտոն, 25 մարտ, Սնարկ։ Վաշինգտոնի դիվանագիտական աղբյուրներից Սնարկ գործակալությանը հայտնի դարձավ, որ մարտի 25-ին Փարիզի նավահանգիստ է ժամանում Միացյալ Նահանգների և Մեծ Բրիտանիայի եկեղեցիների, բարեգործական կազմակերպությունների և տարբեր միությունների կողմից հավաքված մարդասիրական օգնության բեռը։ Այդ առաքելությունն իրականացվում է այն ծրագրի շրջանակներում, որի համակարգողներն են «Հանուն ժողովրդավարության և զարգացման» հիմնադրամը, ինչպես նաև ԱՄՆ պետդեպարտամենտը։

150 բեռնարկղը պարունակում են սննդամթերք, հագուստ, կոշիկ, մանկական սնունդ և դեղորայք։ Նախատեսվում է, որ բեռնաթափումը կզբաղեցնի երկու օր, իսկ հետո, մինչև մարտի 31-ը, այն կհասցվի Հայաստան։ Մարդասիրական բեռի բաշխումը կիրականացվի Հայաստանի կառավարությանը կից մարդասիրական օգնության հարցերով զբաղվող հանձնաժողովի, տարբեր մասնավոր և կամավոր կազմակերպությունների ներկայացուցիչները, ինչպես նաև ամերիկյան խաղաղության կորպուսի կամավորները, որոնք նախագահ Լևոն Տեր-Պետրոսյանի հրավերով աշխատում են Հայաստանում։

Մարտի 22-ին լույս տեսավ «Ռազմական բերդիկ» շաբաթաթերթի առաջին համարը։ Այն ԼՂՀ ՊՊԿ-ի պաշտոնական օրգանն է և նպատակ ունի իր նյութերով բարձրացնել մարտիկների բարոյական և մարտական ոգին, պրոպագանդել հերոսներին։

Բաքու

Եվրոպական բանկը կօգնի Ադրբեջանին

Վերակառուցման ու զարգացման եվրոպական բանկը հավանություն է տվել Ադրբեջանին օգնելու ռազմավարությանը։ Բանկի նախագահ Ժակ Ատալիի հայտարարության մեջ ասվում է, որ բանկը մտադիր է կարճաժամկետ հեռանկարով շեշտը դնել Ադրբեջանին տեխնիկական օգնության հասկացման, էներգետիկ հատվածում առաջին հերթին արտահանող նավթի հանքավայրերի մշակման մեջ ներդրումների կատարման, մասնավոր հատվածի օժանդակման վրա։ Այնուհետև օգնություն ցույց կտրվի երկրի բանկային համակարգի կապի միջոցների, տրանսպորտի, ագրարային հատվածի զարգացմանը։ Վերակառուցման ու զարգացման եվրոպական բանկն առանձնահատուկ ուշադրություն կդարձնի շրջակա միջավայրի պաշտպանության խնդրին։ ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ

Երիտասարդական միությունն ամենաբազմամարդն է

Այսօր Ադրբեջանում պաշտոնապես գործում են 29 քաղաքական, հասարակական կազմակերպություններ և շարժումներ։ Ինչպես ԻՖ-ի թղթակցին հաղորդեցին հանրապետության արդարադատության նախարարությունում, նրանց մեջ է 4 երիտասարդական կազմակերպություն, այդ թվում և ամենաբազմամարդը՝ Ադրբեջանի երիտասարդական միությունը, որի կազմում կա մոտ 300 հազար անդամ։ Միության կենտրոնական կոմիտեի առաջին քարտուղարի խոսքերով, այն քաղաքական կազմակերպություն չէ և ամբողջովին զուրկ է որևէ գաղափարախոսությունից։ Միության գլխավոր խնդիրն է պաշտպանել հանրապետության երիտասարդ քաղաքացիների իրավունքներն ու շահերը։ Ներկայումս միությունը կենտրոնացնում է գործունեությունը ճակատին օգնություն ցուցաբերելու ուղղությամբ։ ԻՖ

Բարիկադային դիմակայություն չի լինի

«Ռուսաստանում տեղի ունեցող քաղաքական իրադարձությունները կընթանան շատ ավելի հանգիստ, քան ենթադրվում է», Թուրան գործակալությանն ասաց Ադրբեջանի ԳԽ նախագահի առաջին տեղակալ Թամերլան Կարաևը։ Նրա կանխագուշակումներով, Ռուսաստանի իշխանության բարձրագույն շրջանակներում տեղի ունեցող քաղաքական պայքարը դուրս չի գա նորմալ ընթացքի սահմաններից։ «Բարիկադային դիմակայություն չի լինի», նշեց նա։ Սնարկ

Լեդի Քոքսը կրկին Ղարաբաղում։ Մարտի 25-ին Լեռնային Ղարաբաղ ժամանեց Մեծ Բրիտանիայի պառլամենտի Լորդերի պալատի փոխխոսնակ Քերոլայն Քոքսը։ Հայ ժողովրդի բարեկամը Ղարաբաղ հասցրեց մարդասիրական օգնություն, այդ թվում դեղորայք և մանկական սնունդ։ Նրան ուղեկցում են Քրիստոնեական համերաշխության միջազգային կազմակերպության և Կարմիր խաչի անդամները, արտասահմանցի լրագրողներ։

Վարձկաններ

Անձրևից փախչողը կարկուտի տա՞կ

Ռուս զինվոր Ալեքսանդր Պոդոպրիգինն ապաստան է խնդրել Ադրբեջանում։ Այս մասին հաղորդում է ադրբեջանական Թուրան գործակալությունը։ Ըստ նրա, «շարքային Ալյոշան, որը ծառայել է Հայաստանի Արտաշատի շրջանում տեղաբաշխված ռուսաստանյան 7-րդ բանակի 2392 զորամասում, հրաժարվել է մասնակցել Ղարաբաղի ռազմական գործողություններին հայերի կողմից։ Զորամասում ռուս սպաների և զինվորների մասնակցությունը Լեռնային Ղարաբաղի պատերազմին սովորական երևույթ է դարձել։ Նա պատմում է նաև, թե իր հրաժարվելուց հետո զորամասի սպաները նրան շարունակ ձերբակալել են կամ ծաղրուծանակի ենթարկել։ Փախչելով զորամասի տարածքից ռուս զինվորը կարողացել է հասնել մինչև Թբիլիսի, որտեղից էլ մեկնել է Բաքու։ Ադրբեջանում ռուս զինվորը դիմել է իշխանություններին իրեն Ռուսաստան ուղարկելու խնդրանքով»։

Իհարկե, մեզ համար նորություն չէ Ադրբեջանի զանգվածային լրատվության միջոցների կողմից հորինված նման ապատեղեկատվությունն ու դրա նպատակները։ Միայն թե տարակուսանք է հարուցում այն հանգամանքը, որ Լեռնային Ղարաբաղի պատերազմից խուսափող ռուս զինվորը, որին հաջողվել է Հայաստանից փախչել Վրաստան, սեփական համար կարծես իր հետագա ճակատագիրը կազմակերպում է ոչ թե դեպի Ռուսաստան, որն ավելի տրամաբանական կլիներ, այլ վերադառնում է Ադրբեջան, այսինքն մի պետություն, որն ամեն կերպ ձգտում է նույն Ղարաբաղում պատերազմելու համար վարձկաններ հավաքել նույն ռուսաստանյան բանակից։ [illegible]

Ճշտում

Ադրբեջանի քաղաքական հերթական սուտը

Ստեփանակերտ, 25 մարտ, Սնարկ։ Ղարաբաղում անմիջապես զարմանք է առաջացրել մարտի 24-ին Բաքվի Թուրան գործակալության տարածած այն հաղորդումը, որտեղ Ադրբեջանի պաշտպանության նախարարության պաշտպանության կենտրոնի վկայակոչմամբ անհիմն պնդում է արվում հայկական բանակի մարտիկների իբր կամովին գերի հանձնվելու մասին։

Առաջին անգամը չէ, որ Ադրբեջանի զանգվածային լրատվության միջոցները մոլորության մեջ են գցում համաշխարհային հանրությանը։ Սնարկի թղթակցին հայտարարեց ԼՂՀ ինքնապաշտպանության կոմիտեի նախագահ Սերժ Սարգսյանը։ Որպես կանոն, բնակչության ապակողմնորոշումը տեղի է ունենում հենց այն ժամանակ, երբ ղարաբաղյան ճակատում Ադրբեջանի բանակը լուրջ ձախողումներ է կրում։ Իմ կարծիքով, դա արվում է բնակչության և ընդդիմադիր ուժերի կողմից Ադրբեջանի ղեկավարության քննադատությունը թույլ չտալու նպատակով, որը դեռ անցյալ տարվա ամռանը իր ժողովրդի առջև գրեթե երդվեց Ղարաբաղի խնդիրը լուծել զենքի ուժով և ամենակարճ ժամկետում։ Եվ ահա, Ղարաբաղում կռվում են ոչ թե Հայաստանի բանակի մարտիկներ, այլ ԼՂՀ ինքնապաշտպանության ուժեր։

Ստեփանակերտ

ԼՂՀ մայրաքաղաքում պաշտոնապես գործում է միայն մեկ հասարակական-քաղաքական կազմակերպություն՝ Արցախի ժողովրդական ճակատը, որը գրանցվել է Ստեփանակերտի քաղխորհրդի գործկոմի կողմից 1992 թ.։ Ժողճակատի նախագահ է ընտրվել ԼՂՀ Գերագույն խորհրդի պատգամավոր Մուրադ Պետրոսյանը։ Նրա տեղակալը Սերժ Առուշանյանն է։ Այս մասին Ստեփանակերտից հաղորդում է մեր թղթակից Վահրամ Աղաջանյանը։ Արցախի ժողովրդական ճակատը նպատակ է դրել համախմբել Արցախի ժողովրդին մեկ միասնական կազմակերպության մեջ։

Իրականում ԼՂՀ մայրաքաղաքում գործում են նաև ուրիշ, չգրանցված քաղաքական կուսակցություններ և կազմակերպություններ, այդ թվում ՀՅԴ-ն և Հայ երիտասարդության ազգային ճակատը։

Ի դեպ, ինչպես տեղեկացրել էինք մեր թերթի նախորդ համարներից մեկում, մարտի 13-ին Ստեփանակերտում անհայտ հանգամանքներում ՊՊԿ-ի կողմից ձերբակալվել էին Հայ երիտասարդության ազգային ճակատի մի քանի անդամներ և կազմակերպության ղեկավար Հակոբ Խաչատրյանը։ Կազմակերպության անդամների կարծիքով, իրենց ղեկավարության ձերբակալությունը Հայաստանում և Լեռնային Ղարաբաղում [illegible] (Տեղեկանք. Հայ ազգայնականության ճակատ կազմակերպությունը, որի գաղափարախոսությունը ցեղակրոնությունն է, ստեղծվել է 1988 թ. փետրվարի 23-ին Հայոց Ընկերվարական Արցախական անունով, Ստեփանակերտում։ Մեկ տարի անց մտել է ՀՅԴ կազմի մեջ, սակայն 1990 թ. օգոստոսի 11-ին կազմակերպության աջ թևն անջատվել է համաձայն չլինելով ՀՅԴ որոշ դրույթների հետ և ստեղծել է Հայ երիտասարդության ճակատ կազմակերպությունը, որը դարձել է Հայ ազգայնականության ճակատի հիմքը։)

Այս առթիվ [illegible] կուսակցությունը հանդես է եկել հայտարարությամբ, որտեղ իր բողոքն է հայտնել Հայ ազգայնականության ճակատի անդամների ձերբակալության առթիվ և ԼՂՀ իշխանություններից պահանջել «անհապաղ ազատ արձակել ձերբակալված հայորդիներին»։

Ամենածանրակշիռն այն է, որ այս ամենը կատարվում է Լեռնային Ղարաբաղում, որտեղ այսօր ավելի շատ, քան որևէ այլ տեղ անհրաժեշտ է միջկուսակցական համերաշխություն, երբ նույնիսկ այդ կուսակցությունները պաշտոնապես

Քաղաքական հալածա՞նք, թե շարային «գործ»

[illegible]ությունը ավելի ուշ հաղորդել է, թե ճակատի ղեկավար Հակոբ Խաչատրյանը, որը Շուշիի բանտում հացադուլ էր հայտարարել, մարտի 20-ի գիշերը ծանր վիճակում տեղափոխվել է Ստեփանակերտի հոսպիտալ։ Միաժամանակ Շուշիի ռադիոն հաղորդել է, թե հարուցված է քրեական գործ. ճակատի անդամները մեղադրվում են որոշակի քանակությամբ սննդամթերք և մի քանի արկղ զինամթերք պահելու մեջ, որոնք հայտնաբերվել են խուզարկության ժամանակ։ Կազմակերպությունը պնդում է, թե սննդամթերքը նախատեսված է եղել իրենց կուսակցության զինվորական անդամների ընտանիքների համար։ Մարտի 22-ին Հայաստանի [illegible]

գրանցված չեն։ Վերջին հաշվով, երբ ձերբակալությունների պատճառը սովորական քրեական հանցանքն է, կարիք կա՞ արդյոք այդքան բորբոքել մեղադրյալների կուսակցական պատկանելությունը, դրանով իսկ քաղաքական հալածանքի տպավորություն ստեղծելով։ Իսկ եթե կատարվածը քաղաքական երանգ ունի, ապա մի՞թե Լեռնային Ղարաբաղը դրա համար ամենահարմար տեղն է։ Պետություն, որի պաշտպանունակությունն ու ներքին կայունությունը պահպանելու է կոչված ՊՊԿ-ն, և որի պաշտպանների շարքերում Հայ ազգայնական ճակատի մարտիկները [illegible] 60 հոգի։

ԱՍՊԱՐԵԶ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ
«Ասպարեզ» միավորումը մատչելի գներով առաջարկում է մոմեր, զգաստացուցիչներ, բանվորական արտահագուստներ, բանվորական ձեռնոցներ, բաճկոններ և այլ ապրանքներ։
Տեղեկությունների համար զանգահարել 52 57 44 հեռախոսահամարներով կամ դիմել Երևան 23, Արշակունյաց 2, 4-րդ հարկ, հասցեով։

Փարիզ

ԱՐՑԱԽՑԻ ՎԻՐԱՎՈՐ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ ՎԵՐՋԱՊԵՍ ՀԱՍԱՆ ՓԱՐԻԶ

Մարտի 24-ին Երեւանից Փարիզի «Ռուասի Շարլ դը Գոլ» օդանավակայան ժամանեցին Արցախում մարտնչած ու ծանր վիրավորված մարտիկներ՝ Արմեն Ոսկանյանը (20 տարեկան), Հակոբ Հարությունյանը (21 տարեկան), Վիտալի Ալավերդյանը (33 տարեկան) եւ Ռոմիկ Առուստամյանը (30 տարեկան), հետագա բուժման համար: Օդանավակայանում նրանց դիմավորեցին RPR կուսակցության միջազգային հարցերի գծով պատասխանատուներից Սերժ Քեհեյանը, ֆրանսահայ նախկին ռազմիկների միության նախագահ Անդրե Սեֆերյանը, բժիշկ Ժան-Միշել Էֆերյանը եւ «Ազգ»-ի թղթակիցը: Մարտիկները, առանց ժամանակ կորցնելու, օդանավակայանից շտապ օգնության մեքենայով իսկույն տեղափոխվեցին Իսի լե Մուլինոյի «Կլինիկ դը Պարկ դը Վանվ»: Հիվանդանոց, որտեղ նրանց բուժման եւ վիրահատական միջամտությունների ծախսերը նախահաշվարկված են մինչեւ 900 հազար ֆրանկ, որ հիայթայթվի Փարիզի քաղաքապետ Ժակ Շիրակի ու նրա RPR կուսակցության կողմից:

Վիրավոր մարտիկներին Ֆրանսիա տեղափոխելու, այնտեղ նրանց հետագա բուժումը կազմակերպելու եւ վերջապես անձամբ քաղաքապետի միջամտությանն ու նյութական հոգածությանն աղահովելու գործում մեծ ջանքեր է գործադրել պրն. Անդրե Սեֆերյանը, որը վիրավորների փոխադրության ծրագիրը հղացել է դեռ 8 ամիս առաջ, երբ այցելել էր «Ազգ»-ի խմբագրություն: Այնուհետեւ, ամբողջ 8 ամիս, իրեն օգնական ունենալով Ռ. Հ. Առաքելին, բժիշկներ Սեդա Քոչարյանին եւ Հարութ Դանիելյանին, նա ստիպված էր եղել հաղթահարել բազմաթիվ դժվարություններ, այդ ընթացքում դարձյալ Փարիզ բուժման համար տեղափոխելով նաեւ երկու պատանի մարտիկի՝ Հրանտին ու Սամվելին: Նա, համագործակցելով վերոհիշյալ կազմի հետ, ներկայումս աշխատում է տանում վիրավոր եւս 6 պատանի մարտիկների բուժումն ապահովելու ֆրանսիական տարբեր հիվանդանոցներում, միեւնույն իր ջանքերը համակարգելով Արցախի հատուկ ծրագրերի կոմիտեի հետ, որն էլ հոգացել է 4 վիրավորների Երեւան-Փարիզ տեղափոխման ծախսերը:

ՌՈՒԶԱՆ ՉԵՐՄՈՒՆ ԱՐԱՄՅԱՆ
Մեր սեփ. թղթակից, Փարիզ

Բաց Դուռ

Հաղթանակի հուշարձանի մրցույթ

Իրանի Իսլամական Հանրապետությունը հայտարարում է մրցույթ Իրան-իրաքյան պատերազմի ընթացքում խոռամշահր քաղաքի դիմադրությունը եւ հաղթանակը խորհրդանշող հուշարձան կերտելու համար: Լավագույն նախագծին կհատկացվի 10 հազար դոլլար, երկրորդ տեղի համար 5 հազար, երրորդ տեղի համար 3 հազար: Նախագծերի ներկայացման վերջին ժամկետը մայիսի 5-ն է: Մրցույթին մասնակցողներն ավելի մանրամասն տեղեկություններ ձեռք բերելու համար կարող են դիմել Իրանի Իսլամական Հանրապետության դեսպանատուն, «Հրազդան» հյուրանոց:

Է. Բ.

Ղարաբաղի պատերազմն ամերիկահայ օպերային երգիչ Կարեն Ղարիբյանին չխանգարեց հյուրախաղերի գալ Ստեփանակերտ: Համերգներն անցկացվում են դրամատիկական թատրոնի շենքում, չնայած քաղաքն ամեն պահի կարող է ենթարկվել հրետակոծման ու ռմբակոծման: Ինչպես հաղորդում է Սնարքի թղթակիցը, լուսանցքելեցի երգիչը ելույթներից ազատ ժամերին պարապում է Ստեփանակերտի երաժշտական ուսումնարանի սաների հետ:

«Արամ Խաչատրյան» ֆիլհարմոնիկ սրահ

Հայաստանի ֆիլհարմոնիկ նվագախումբ
68-րդ համերգաշրջան

4485-4486 հայոց թվական

Համերգաշրջանի հովանավորն է Հայկական բարեգործական ընդհանուր միությունը

28 մարտի

Նվիրվում է Պողոս Նուբար Փաշային

Մորիս Ռավել
Սյուիտ թիվ 2 «Դափնիս եւ Քլոյե» բալետից

Էռնեստ Շոսոն
Պոեմ ջութակի եւ նվագախմբի համար

Քամիլ Սեն-Սանս
Ինտրոդուկցիա եւ ռոնդո կապրիչոզո

Հեկտոր Բեռլիոզ
«Ֆանտաստիկ սիմֆոնիա»

Մենակատար՝ ԳԵՎՈՐԳ ՔՈՒԴԱՂՅԱՆ
Դիրիժոր՝
ԺՈՐԺ ՓԵՀԼԵՎԱՆՅԱՆ (ԱՄՆ)

Սկիզբը՝ ժամը 14.00

Տոմսերը վաճառվում են «Արամ Խաչատրյան» համերգասրահի տոմսարկղում:

Աբելյանցիները Արցախում

Մարտի 24-ին Արցախ մեկնեց Հ. Աբելյանի անվան Վանաձորի պետական թատրոնի ստեղծագործական կազմը, որը թատրոնի միջազգային օրը կնշի Ստեփանակերտում: Մեկ ամսյա հյուրախաղերի ծրագրում մեկ ներկայացում է «Ռուզան» («Արցախի դուստրը»): Այս օրերին, երբ Արցախի հերոսական ժողովուրդը կենաց ու մահու գոյամարտի մեջ է, «Ռուզանը» կներկայանա որպես իր հանդիսատեսի հերոսական կերպարը:

ՍԱՄՎԵԼ ՄԻՆԱՍՅԱՆ
Մեր սեփ. թղթակից, Վանաձոր

Կյանք

Հայաստանում գործազուրկի կարգավիճակ են ստացել 68 հազար մարդ

1993 թ. մարտի 1-ի դրությամբ Զբաղվածության կենտրոններ աշխատանքի տեղավորման հարցերով դիմել եւ հաշվառման են վերցվել 81,1 հազ. մարդ, որոնցից 95,4 տոկոսը զբաղված բնակչություն է: Գործազուրկի կարգավիճակ է ստացել զբաղված բնակչության 87,8 տոկոսը (68 հազ մարդ):

1035 ազատ աշխատողների առկայության պայմաններում զբաղվածության ծառայությունների կողմից 1993 թ. փետրվարին աշխատանքի են տեղավորվել 303 մարդ:

Ըստ ՅՅ Վիճակագրության տվյալների, 1993 թ. փետրվարին գործունեության բոլոր ոլորտներում զբաղվածների թիվը կազմել է 1564 հազ. մարդ կամ 0,3 տոկոսով պակաս նախորդ տարվա համեմատությամբ:

Ըստ գնահատման, տնտեսության պետական հատվածում զբաղված մեկ աշխատողի միջին ամսական աշխատավարձը 1993 թ. փետրվարին կազմել է 3000 ռուբլի եւ նախորդ տարվա համապատասխան ժամանակաշրջանի համեմատությամբ ավելացել է 6 անգամ:

ՆՏ

77 պետական եկամուտները հունվար-փետրվարին

ՅՅ Վիճակագրության տվյալների համաձայն, 1993 թվականի հունվար-փետրվար ամիսներին Հայկական պետական տեսչության տվյալներով բյուջետային համակարգ մուտք են արվել 3000,1 մլն ռուբլու պետական եկամուտներ: Եկամուտների հիմնական մասը՝ 75,3 տոկոսը, բաժին է ընկնում 3 հարկատեսակների, այն է՝ ավելացված արժեքի հարկը (ընդամենը եկամուտների 37,7 տոկոսը), շահութահարկը (30,8 տոկոսը), ակցիզային (6,8 տոկոս): Ըստ հավաքագրված հաշվետվությունների, աշխատող ձեռնարկությունների եւ կազմակերպությունների շահույթը հունվար ամսին կազմել է 382,6 մլն ռուբլի, այդ թվում արդյունաբերական ձեռնարկություններինը՝ 132,2 մլն ռուբլի: Անցած տարվա համեմատ նշված ձեռնարկությունների եւ կազմակերպությունների շահույթը պակասել է ավելի քան 3 անգամ: Առանձին ձեռնարկությունների եւ կազմակերպությունների վնասները կազմել են 130,3 մլն ռուբլի, արդյունաբերությունում՝ 13,3 մլն ռուբլի: Արտադրված ազգային եկամուտը 1992 թ. հունվար-փետրվարի համեմատությամբ նվազել է 43,4 տոկոսով, իսկ առանց գյուղատնտեսության՝ 76,1 տոկոսով:

ՆՏ

Պետական ծրագիր հօգուտ փախստականների

Արդեն պատրաստվել է փախստականների հիմնահարցերի լուծման պետական ծրագրի նախագիծը: ՅՅ փախստականների հարցերով [illegible] ծրագրի նախագիծը [illegible]

«Ծրագիրն իրականացվելու է [illegible]»

ՆՏ

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՎԻԹԻ ՏՂԱՔ

[illegible]

Բարեր

Մարտիրոս Սարյանի արձանի շուրջը կազմակերպված ցուցահանդես-տոնավաճառում՝ «Վերնիսաժում», ինչ ասես, որ չես տեսնի: Կողք կողքի են մեր հասարակության «ամբողջ փայլն ու թշվառությունը»: Եւ այստեղ էլ մասունքներ մեր ազգային գանձարանից:

Ո՞րն է նրանց ճակատագիրը... Մի՞թե ամենահավանականը՝ փոխանակվելով դրամ կոյված թղթի կտորների հետ, «հանգրվան» արտասահմանյան որեւէ երկրում: Եւ վաճառքի ներկայացված իրերից յուրաքանչյուրն, իհարկե, ունի իր առանձնակի հետաքրքրությունը: Մի խոսքով, այնտեղ երբեւէ կազմակերպված ցուց նկարների գեղարվեստի ցուցահանդես-վաճառքը այսօր վերածվել է «համախառն արտադրանք» ներկայացնող մի կենտրոնի, որտեղ իրենց ստեղծագործական դրդապատճառների արդյունքներն են ներկայացնում եւ [illegible] եւ գործագործները եւ հին ու նոր յարշի [illegible]ները, եւ պատահական մարդիկ, նրանց, ում «վերնիսաժ» է մղել կարիքը: Ասում են, նման ցուցահանդես-վաճառքները կամաց-կամաց հավաքվում են [illegible]: [illegible] 300-1000 ռուբլի: [illegible] 243 [illegible] 100 դոլլար կամ 70 հազար ռուբլի: [illegible]

Էին... Նման «փառավոր» հավաքածուի կողքին կարելի՞ է հանդիպել նախկին ԽՍՀՄ-ի պարծանք հանդիսացող զենքերայական ուսադիրների. 3 ուսադիր՝ 10 դոլլար: Վաճառողուհին, միջին տարիքի օրիորդ կին, «հենց այնպես», «հետաքրքրությունից դրդված» տված հարցին, թե լա՞վ են վաճառվում, պատասխանեց «հետաքրքրության համար ոչ, ձեզ համար առանձին եմ»: Նա նկատել էր մեր ծաղրանքը, եւ հաստատակամ պատմում զրույցի հետագա ընթացքը չէր ծանրացրել: Բայց հովանավոր բան էին այդ զենքերական ուսադիրները, որոնց արժանանալու [illegible]

Մեզ էլ ի՞նչ է պետք, կամ «չունես՝ մի առ»

[illegible]

«Վերնիսաժում» [illegible]

Ի դեպ, [illegible] 2000 [illegible]

դադարեցրած ասաց. «Մի շարժիկ էլ էր ուզում, [illegible] Ասաց, որ իր մոր ասելուց հետո մնացել է 1500 ռուբլի, խնդրե աղջկա [illegible] մնաց, բայց իրեն էլ չի պիտի, չունես՝ մի առ»:

Կարծ, կրնկրես, կասեիր նախանձելու պատճառ չկա: Ի՞նչ կարեկցանք, ի՞նչ խիղճ, ի՞նչ բան... Այլ է դիմա «Չունես՝ մի առ...»:

Ընթերցողին անշուշտ կհետաքրքրեն նաեւ «վերնիսաժի» այլ ապրանքատեսակներն ու գները: Խնդրեմ, գորգերին գորգեր (խալիներով), գինը՝ 8-15 հազար ռուբլի: Վաճառողուհին, որը նաեւ նկար[illegible]

[illegible] 12-14 [illegible] 15-20 հազար ռուբլի [illegible]

[illegible] 50 [illegible]

[illegible] 1500 ռուբլի:

Գիրք «Հայկական ռազմերի մասին» 12 դոլլար կամ 8000 ռուբլի:

«Ֆրանսիական [illegible]» 3000 ռուբլի:

«Հովհաննես Թումանյան», 4 հատորով 1000 ռուբլի:

[illegible] ֆրանսիական [illegible] բառարանը հավասար է երկու յոթ հատորանոց Թումանյանի, կամ նույնքան էլ Նար-Դոսի: Վարդանանց եւ հայոց պատերազմի մասին գիրքն արժե 180-200 ռուբլի, մեծ է, թե կես կիլոգրամ շաքարավազ:

Նկարիչներից մեկին ուղղված մեր ոչ պատահական հարցին, թե պրոֆ [illegible] նկարները [illegible] հետեւյալն էր. «Նախ, դա հային մի ինչ սարքական չէ, իսկ երբ [illegible], երբ գինն օրեր նկարները»: Նկարներից յուրաքանչյուրի նախագահական արժեքը 50-60 հազար ռուբլի էր, իսկ ընթացիկ գումարը կազմում էր 1-1,5 միլիոն ռուբլի: Մեծ փորձեր են: Տեսնես կգտնվի մեկը, որ նման «բարեգործ» գնա:

[illegible] 380 [illegible] 20 ռուբլի [illegible] 150 ռուբլի [illegible]

[illegible]

Սոցիալական

ԵՐԵԽԱՆԵՐ ՔԻՉ ԵՆ ԾՆՎՈՒՄ, ԻՆՉՈ՞Ւ

Բարեբախտաբար հայկական միջավայրում այսօր էլ դժվարությամբ են հաշտվում առանց երեխաների ընտանիքների գոյության փաստի հետ: Զարմանալի չէ, որ «անզավակ» ամուսնական զույգերը եւ իրենց, եւ շրջապատի աչքում թերարժեք ու դժբախտ միություն են համարվում: Եւ նրանք ջանք, ժամանակ ու դրամ չեն խնայում իրենց տանիքի տակ եւս մանկան ձայն լսելու համար:

Ներկա դրությամբ առավել անհանգստացնողը վերջին տասնամյակներում հայկական օջախներում ծնվող երեխաների անընդհատ պակասող թիվն է: Ցավալի մի հանգամանք, որը լրջորեն առայժմ միայն փոքրաթիվ մասնագետների եւ մտավորականության որոշակի շրջանակներին է անհանգստացնում: Նրանց թվում քիչ չեն այնպիսիները, որոնք այս խնդրի շուրջ տագնապ բարձրացնելով հանդերձ եւ դրությունը շտկելու այլ ելք չտեսնելով, հայ մայրերին, անկախ ամեն ինչից, բազմազավակ լինելու կոչ են անում:

Ինչ խոսք, սեփական ժողովրդին մեծաքանակ, հետեւաբար ավելի ուժեղ ու կարող տեսնելու ցանկությունը շատերիս երազանքն է: Միայն թե ժամանակն է հասկանալու, որ այդ նպատակին հասնելուն ուղղված կարգախոսներն այդպես էլ կմնան «ձայն բարբառո հանապատի», եթե ազգովին չձգտենք պատճառների պարզաբանման եւ առավելապես դրանց հաղթահարման գործին:

Բնակչության արագ աճին նպաստող հիմնական գործոնները, որքան էլ առաջին հայացքից տարօրինակ թվա, ընտանիքների համատարած աղքատությունն է ու անվստահությունն ապագայի նկատմամբ: Եւ ամենեւին էլ պատահական չէ, որ ազգաբնակչության ավելի մեծ աճ է գրանցվում Աֆրիկայի, Արեւելքի եւ Լատինական Ամերիկայի այսպես կոչված երրորդ աշխարհի երկրներում: Պետություններ, որոնք բնակչության մեկ շնչին ընկնող ազգային համախառն արտադրանքով անհամեմատ հետ են զարգացած տնտեսություն ունեցող երկրներից 1989 թ. տվյալներով 100-ից մինչեւ 1000 ամերիկյան դոլլար առաջիններում եւ 3500-ից մինչեւ 21 հազար վերջիններում: Պարզ տրամաբանությունը հուշում է, որ պետք է հակառակը լիներ՝ աղքատ ընտանիքները քիչ երեխաներ ունենային, հարուստները՝ շատ: Սակայն իրական դրդապատճառները միանգամայն այլ են եւ լիովին համապատասխանում են այդ երկրների բնակչության կենսական շահերին:

«ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամի (ՅՈՒՆԻՍԵՖ) ուսումնասիրությունների համաձայն, երբ որեւէ երկրում մանկական մահացությունը բավականին բարձր է, ծնողները շատ երեխաներ ունենալու միջոցով ապահովագրվում են հնարավոր կորուստներից, ինչն իր հերթին հանգեցնում է եւս մեկ «պարադոքսի». որքան մեծ է մանկական մահացությունը, այնքան ավելի արագ է աճում այդ երկրների բնակչությունը:

Ընտանիքներում երեխաների մեծաթվությանը նպաստող էական նշանակություն ունեցող գործոն է նաեւ կրթված կանանց հարաբերական փոքրաթվությունը: Ուսում ստացած կանայք իրենք են ձգտում երեխաների թիվը սահմանափակել: Այս դեպքում անչափ մեծ դեր են խաղում նաեւ ընտանիքի պլանավորման հարցերում համապատասխան գիտելիքներ ձեռք բերման հնարավորությունները եւ հակաբեղմնավորիչ միջոցներից օգտվելու սովորության ձեւավորումը:

Ընտանիքում շատ երեխաների առկայությունն ամենեւին էլ ինքնանպատակ չէ, այլ սոցիալ-տնտեսական հսկայական անհրաժեշտություն: Մանրամասնությունների մեջ չմտնելով, կանգ առնենք դրա հիմնական պատճառներից մեկի վրա. համեմատաբար աղքատ երկրներում ընտանիքների ճնշող մեծամասնությունը՝ 60-88 տոկոսը, բնակվում է գյուղական բնակավայրերում: Եւ երբ նկատի ունենանք նաեւ, որ այդ պետություններում գյուղատնտեսության մեջ մեխանիզմների օգտագործումն խիստ բացակայում է, ապա աշխատող ձեռքերի լրացուցիչ քանակն ամենեւին էլ ավելորդ չի կարող լինել:

Ֆինանսական դժվարությունները մյուս կողմից թույլ չեն տալիս մեծ ուշադրություն դարձնել բնակչության սոցիալական ապահովության, առողջության պահպանման եւ կրթության զարգացման վրա: Յուրաքանչյուր ամուսնական զույգ միայն բազմաթիվ երեխաների առկայության մեջ է տեսնում իր ապահով ծերության գրավականը: Թեեւ դա իրականում ավելի շատ տեսական նշանակություն ունի՝ նշված երկրներում կյանքի միջին տեւողությունը բավականին ցածր է՝ 42-ից մինչեւ 53 տարի: Սա իր հերթին հանգեցնում է նրան, որ երրորդ աշխարհի ազգաբնակչության գերակշռող մասը երիտասարդ է, աշխատուժը շատ է ու էժան: Հոդվածի այս մասն ամփոփելով, կարելի է արձանագրել, պետության հետամնացությունը խթանում է ծնունդը:

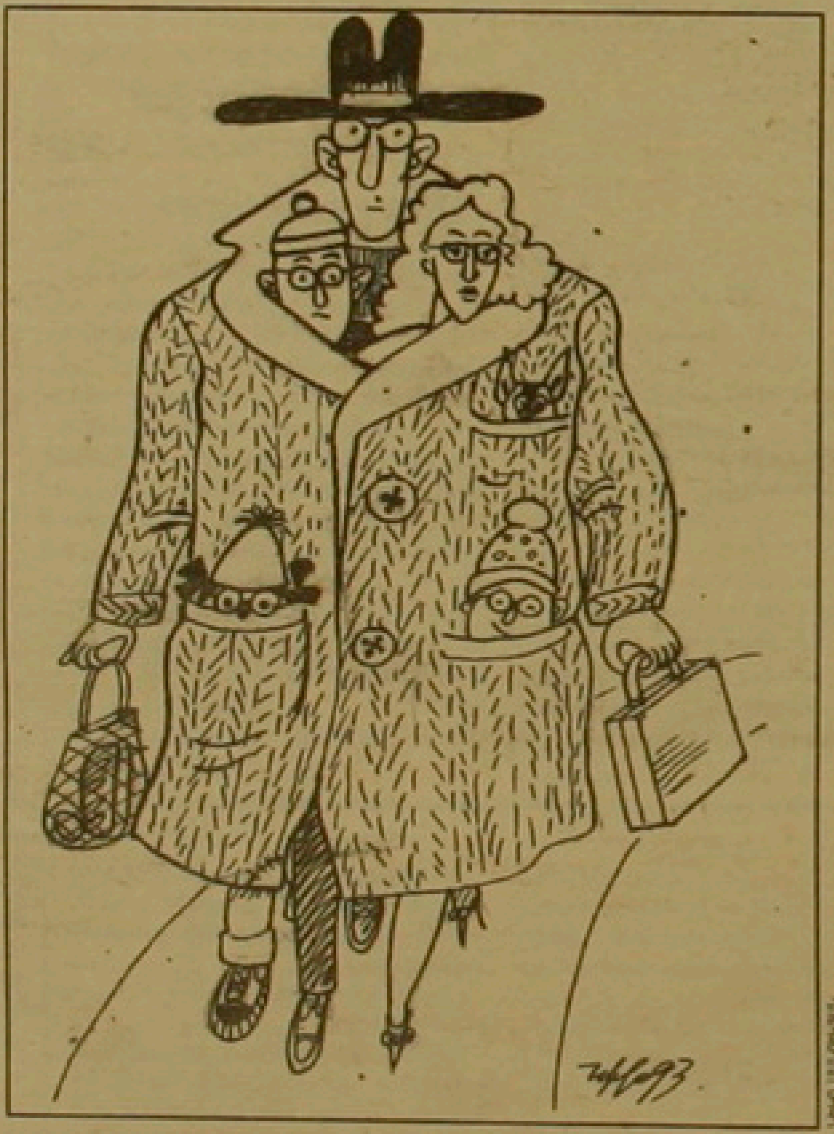

Ավելացնենք նաեւ, որ Երկիր մոլորակը ժողովրդագրական պայթյունից զերծ պահելու նպատակով Միացյալ ազգերի կազմակերպությունը վերոհիշյալ շրջաններում մանկական մահացությունն իջեցնելու եւ մեծահասակների շրջանում ընտանիքի պլանավորման գիտելիքների եւ դա հնարավոր դարձնող միջոցների տարածման ուղղությամբ վերջին տարիներին ակտիվ գործունեություն է ծավալել...

Երեխաներին պետական կարգավիճակ

Միանգամայն այլ հիմնահարցերի առջեւ են կանգնած տնտեսապես զարգացած երկրները: Նրանցում օրինակելի մակարդակով են լուծվում բնակչության սոցիալական ապահովության եւ կրթության խնդիրները: Յուրաքանչյուր անձ իր եւ իր ընտանիքի նյութական եւ հոգեւոր պահանջմունքները հոգալու լայն հնարավորություններ ունի:

Այսինքն, կենսապահովման այն երաշխիքները, որոնք մարդուն հետամնաց երկրներում այս կամ այն չափով տալիս է մեծ ընտանիքների գոյությունը, քաղաքակրթության առաջամարտիկ աշխարհամասերում շատ ավելի բարձր կարգով իրենց վրա են վերցնում պետությունները եւ սոցիալական ոլորտում գործող մասնավոր սեկտորի փոխկապակցված եւ փոխշահավետ կառույցները:

Նման պայմաններում, երբ ընտանիքի պլանավորման խնդիրները եւս գործնականում լրիվ կառավարելի են դառնում, երեխաների առկայությունը սոցիալ-տնտեսական գործոնից վերածվում է զուտ հոգեւոր պահանջի: Մանավանդ, որ առողջապահության բնագավառի աննախադեպ նվաճումները եւ որակյալ մասնագետների բազմաթվությունը մանկական մահացությունն աննշմարելի չափերի են հասցնում:

Երեխաների թվի պակասեցման էական պատճառ է նաեւ բնակչության եւ հատկապես կանանց շրջանում կրթվածության մակարդակի բարձրացումը: Մասնագիտություն ձեռք բերած «թույլ» սեռի ներկայացուցիչներն իրենց դիպլոմներին լրջությամբ են վերաբերվում: Բացի այդ, ֆեմինիստական հայացքներից ելնելով, ամուսիններից տնտեսական կախվածությունն այնքան էլ նպատակահարմար չի համարվում:

Այստիպով, նորմալ եւ ապահով կյանքն իր հետ բերում է ծնելիության անկում: Մի երեւույթ, որը հասկանալի է առանձին ընտանիքների հայեցակետից, սակայն բարդ իրավիճակ է ստեղծում պետության համար: Ինչո՞ւ: Հասնելով զարգացման որոշակի մակարդակի եւ հաջողությամբ պայքարելով հիվանդությունների դեմ, այդ երկրները կարողանում են ոչ միայն զգալիորեն երկարացնել իրենց հպատակների կյանքի տեւողությունը (70-ից մինչեւ 79 տարի), այլեւ վաստակած հանգստի անցածների համար ապահովել բարձր կենսամակարդակ: Եւ երբ նկատի առնենք հայտնի այն փաստը, որ «աշխատողներն են կերակրում չաշխատողներին», ապա հասկանալի կդառնա, թե ծնելիության անկումն ինչպիսի դժվարին խնդիրների առջեւ է կանգնեցնում այդ պետությունների գործադիր իշխանություններին:

Հասարակության ծերացման ու բնակչության բնական աճի խիստ անկման, անգամ բացասական ցուցանիշի առջեւ կանգնած կառավարություններն ստիպված են լինում հսկայական ջանքեր եւ ժամանակ հատկացնել այդ խնդրին, պետությունը ընտանիքներում երեխաների քանակի ավելացման հիմնական ջատագովն է դառնում: Դրա առհավատչյան են հղի եւ երեխաներ ունեցող աշխատող կանանց արտոնություններ տալը, մոր եւ մանկան առողջական վիճակն ուշադրության կենտրոնում պահելը, երեխաների ծնունդը բարոյական եւ նյութական միջոցներով խթանելը եւ բազմաթիվ նման այլ քայլերը: Ինչ-որ իմաստով, պետական շահագրգիռ այս միջամտություններն ուշացած են լինում եւ այդ երկրների կառավարությունները սոցիալական լարվածություն թույլ չտալու նպատակով իրենց սահմաններից դուրս աշխատուժի հավաքագրում են կազմակերպում:

ԱՄՆ-ը, օրինակ, էմիգրանտների երկիր լինելով, այնքան էլ նախապատարված չէ այս հարցում, մանավանդ, որ կարողանում է ապահովել ներգաղթողների որակական կողմը: Ավելի խորին դրության մեջ են եվրոպական պետությունները, որոնց համար բնակչության ազգային կազմի հարաբերակցությունը չի կարող երկրորդական լինել: Իզուր չէ, որ այդ երկրներում անգամ ամենափոքր տնտեսական ճգնաժամի դեպքում գլուխ են բարձրացնում ֆաշիստամետ տարրերը:

Վերջին տասնամյակում ընտանիքներում երեխաների քանակի խնդիրներով լրջորեն մտահոգված են նաեւ ձեռնարկատերերը: Անհանգստության դրդապատճառներն այս դեպքում մի փոքր այլ են. աշխատուժի թվի համեմատական պակասը նրանց զրկում է ավելի բծախնդիր ընտրություն կատարելու հնարավորությունից: Իսկ դա զգալիորեն իջեցնում է աշխատանքի արտադրողականությունը, արտադրանքի որակը, ինչպես նաեւ խանգարում գիտատեխնիկական առաջադիմության արդյունքների արագ ներդրմանը: Եւ նրանք նույնպես փորձում են իրենց նյութական լուման ունենալ բնակչության աճի խթանման գործում:

Ներկա դրությամբ աշխարհում բուռն էության տրամագծորեն հակառակ պայքար է ընթանում՝ մի կողմից ձգտում են հետամնաց երկրներում փոքրացնել ծնունդների թիվը, իսկ առաջավոր երկրներում՝ ամեն գնով նպաստել բազմածնությանը:

Այս երկու բեւեռների միջեւ որտե՞ղ եւ ի՞նչ վիճակում է գտնվում ԽՍՀՄ-ի մաս կազմած եւ ոչ այնքան վաղուց անկախություն ձեռք բերած Հայաստանը:

Քաղաքականության ժողովրդագրական դիմագծերը

Մինչեւ հինգ տարեկան երեխաների մահացության գործակիցը հաշվի առնող միջազգային դասակարգման համաձայն, 1989 թ. տվյալներով 130 պետությունների մեջ 297, 296 եւ 292 գործակիցներով առաջին երեք տեղերն են գրավում Մոզամբիկը, Աֆղանստանը եւ Անգոլան, իսկ 7, 7 եւ 6-ով եզրափակում են Ֆինլանդիան, Շվեդիան եւ Ճապոնիան. մեր հանրապետությունը համեմատաբար կայուն ժամանակի 1987 թ. ցուցանիշներով (գործակիցը 32) զբաղեցնում է 88-րդ տեղը Ռումինիայի, Պանամայի, Արաբական Միացյալ Էմիրության եւ Կորեայի հարեւանությամբ:

Բավականին հուսադրող տեղին միանգամայն համապատասխան են նաեւ խնդրին առնչվող մյուս ցուցանիշները՝ կյանքի միջին տեւողությունը՝ 70 տարի, քաղաքային բնակչության թիվը՝ 68 տոկոս, բնակչության տարեկան աճը՝ 1,5 տոկոս եւ այլն: Իսկ դա նախեւառաջ նշանակում է, որ Հայաստանը բացառություն չէ, եւ նրանում եւս ժողովրդագրական ընդհանուր զարգացումներին հարիր երեւույթներ են տեղի ունենում: Հաջորդ եզրակացությունը, որը հուշում է Հայաստանի «նվաճած» դիրքը, հետեւյալն է. մեր հանրապետությունը դուրս է եկել երեխաներին իբրեւ բացարձակապես տնտեսական գործոն ընկալելու վիճակից եւ բարեբախտաբար դեռեւս չի հասել բնակչության «դեֆիցիտ» ունեցող երկրներին: Վիճակը, այստիպով, կարելի է ասել, նպաստավոր է՝ ծննդի հարցում դեռեւս լուրջ խնդիրներ չունենալով, հնարավորություն ունենք ուրիշների փորձից սովորելով, խուսափել ժողովրդագրական ծայրահեղ դրությունների մեջ ընկնելուց: Սակայն ամեն ինչ կախված կլինի նրանից, թե իշխանություններն ինչպես կգնահատեն պահը եւ ի վերջո ինչպիսի քաղաքականություն կորդեգրեն: Այս հարցը կարեւորվում է նաեւ նրանով, որ պլանային տնտեսությունից շուկայական հարաբերություններին աննախադեպ անցումը ժողովրդագրական գործընթացների մեջ եւս բավականին խառնաշփոթ է առաջացրել: Երբ սրան էլ ավելացնենք սոցիալ-տնտեսական ներկա ծանր վիճակի անհանգստալի հետեւանքը՝ ծնունդների կտրուկ անկումը, ապա պարզ կդառնա, որ խնդիրն էապես դժվարացել է եւ հրատապ լուծումներ է ակնկալում: Հակառակ դեպքում հետեւանքներն անկանխատեսելի կլինեն: Դժբախտաբար, նախանշանները ավելի քան շոշափելի են: Սկսենք հողի սեփականաշնորհումից. գյուղացուն զգալի տարածքների տեր դարձնելով եւ անհրաժեշտ մեխանիզմներով չապահովելով, նրանց կանգնեցրինք երկընտրանքի առջեւ. կամ «հետ գնալ» ու մտածել աշխատող ձեռքերի մասին (այսօր որոշակիորեն շահում են այն ընտանիքները, որոնք բազմանդամ են), ինչն այնքան էլ գործնական չէ, կամ իրենց կարիքները հոգալու եւ քիչ քանակությամբ մթերք շուկա հանելու նպատակով բավարարվել սեփականության մի մասի մշակումով, կամ էլ հողը վաճառել ու համալրել քաղաքաբնակների շարքերը: Իսկ դա նշանակում է, որ գյուղը ժողովրդագրական նոր վերելք այդպես էլ չի արձանագրի:

Քաղաքն իր հերթին այլեւս աշխատատեղերով հարուստ չէ, միայն գործազուրկների պետականորեն նախատեսվող թիվն այս տարվա վերջում կհասնի 200 հազարի: Բնականաբար մեծանում է աշխատուժի, հիմնականում երիտասարդների արտահոսքի հավանականությունը: Չմոռանանք, քաղաքը բնակչության բնական աճի իր օրենքներն ունի՝ Հայաստանում մինչեւ վերջերս ընտանիքներում ծնվում էին 2-3 երեխայից ոչ ավելի: Այժմ այդ սահմանն էլ կարող է անհասանելի լինել՝ բնակարանների սահմանափակությունը, վաղվա նկատմամբ անվստահությունը, սոցիալական ծանր դրությունը եւ շատ այլ անբարենպաստ գործոններ իրենց շտկումներն են մտցնում երիտասարդների ամուսնության եւ երեխաներ ունենալու պլաններում: Որոշակի տխուր մտորումների տեղիք պետք է տա նաեւ 1992 թվականի, թեկուզ եւ նախնական, հետեւյալ ցուցանիշը՝ 1991 թ. համեմատությամբ հանրապետությունում տասը հազար երեխա քիչ է ծնվել: Ավելին՝ չբեր կանանց թիվը կազմել է 25 տոկոս, որը շատ բարձր ցուցանիշ է եւ նույնպես ներկա վիճակի արտացոլումներից մեկը:

Երբ այս միտումները շարունակվեն, եւ որպես հակակշիռ էական ոչինչ չձեռնարկվի, ապա հեռու չի լինի այն ժամանակը, երբ ազգաբնակչության քանակի աճի զգալի անկումը եւ նրանում մեծահասակների գերակշռությունը կսպառնի մեզ դառնալ մեր հարեւանների ագրեսիվ տրամադրություններից խիստ կախված պետություն:

Այսօր դեռեւս ուշ չէ ընտանիքների ամրապնդման եւ ժողովրդագրական քաղաքականության հարցերին պետական մակարդակով լուծումներ գտնելը, որն էլ կդառնա ազգային ծրագրի անկյունաքարը՝ բնակչության քանակը միշտ էլ ցանկացած երկրի ռազմավարության ու մարտավարության թելադրողն է եղել: Այլ խոսքով, Հայաստանի ապագա քաղաքականությունը կախված կլինի բնակչության թվից, իսկ բնակչության թիվը կախված կլինի Հայաստանի իշխանությունների այսօրվա քաղաքականությունից:

ՅՈՎՍԵՓ ՓՈՂՈՍՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Ակնարկ

ԱՆԿԱՍԵԼԻ ՓԼՈՒԶՈ՞ՒՄ

Ռուսաստանի իրադարձությունների շուրջ

Ոչ լրիվ հինգ տարվա ընթացքում փլուզել երեք կայսրություն: Շատ չէ՞ արդյոք: Արեւմուտքում տեսական հետազոտություններով զբաղվող մասնագետների տեսանկյունից գնահատմամբ՝ ոչ: «Հաշվի առնելով հաղորդակցության միջոցների եւ տեխնոլոգիական զարգացման բարձր աստիճանը, հինգ տարին օբյեկտիվ ժամանակահատված է հարյուրամյա պատմություն ունեցող տեսական խնդիրը վերջնականապես լուծելու համար», գտնում է Մեծ Բրիտանիայում հրապարակված լայնածավալ հետազոտության հեղինակը:

Ի՞նչ երեք կայսրությունների մասին է խոսքը: Առաջինը համայնավարական համակարգն էր, դասական կայսրության բոլոր հատկանիշներով հանդերձ, որը փլուզվեց 1989 թ. նոյեմբերի 9-ին Բեռլինի պատի անկման հետ միասին: Երկրորդը՝ վեց հարյուր տարիների ընթացքում ձեւավորված ռուսական կայսրությունը, որը փլվեց 1991 թ. օգոստոսյան խռովությանը հաջորդած «բելովեժյան թավուտի» թավշյա դավադրության հետեւանքով: Երրորդը մոսկովյան իշխանության լայնածավալ տարածքների ակնկալվող փլուզումն է: Տարածքներ, որոնք պատմականորեն ձեւավորվել են իբրեւ կայսրություն, իրենց կազմի մեջ ընդգրկելով տասնյակ ժողովուրդների:

Դաշնակցային Ռուսաստանի համեմատությունը ոչ թե ռուսական կայսրության, այլ մոսկովյան իշխանության հետ միայն առաջին հայացքից է, որ կարող է արեւմտյան մասնագետների ճնշված երեւակայության արգասիք թվալ: Խոսքը ռուս ժողովրդի պատմական բնօրրան Մոսկովյան իշխանության մասին է, որը երկրի փլուզման ներկայումս ակնկալվող տարբերակով կարող է ընդհանրապես վերանալ կամ սեղմվել այնքան, որ չկարողանա ռուս ժողովրդի հավաքականությունն ապահովող կենտրոնի դեր կատարել: Լոնդոնի «Էկոնոմիստ» ամսագրում հրապարակված իր հոդվածում Կարնեգիի ֆոնդի աշխատակից Պոլ Գոբլը կանխատեսում է, որ մինչեւ հաջորդ տարի Դաշնակցային Ռուսաստանը հազիվ թե գոյություն ունենա, իսկ ռուսական տարածքները կարող են անհամեմատ փոքր ծավալների հասնել: Կարելի է, անշուշտ, ծանրակշիռ հակափաստարկներ բերել արեւմտյան տեսաբանների նման կանխատեսումները եթե ոչ հերքելու, ապա գեթ վիճարկելու համար, սակայն Ռուսաստանից ստացվող լուրերը հիմնականում հավաստում են Դաշնակցային Ռուսաստանի փլուզումն անխուսափելի համարող մասնագետների տեսակետները:

Այսպես, ցայսօր հրապարակված տեղեկատվությունը Ռուսաստանում ապակենտրոնացման արագընթաց երեւույթի մասին հաստատվում է նաեւ երկու խորքային իմաստ պարունակող հաղորդագրությամբ: Առաջինը Նիժնի Նովգորոդի տեղական իշխանությունների հայտարարություն-նախաձեռնությունն է՝ հասցեագրված Դաշնակցային Ռուսաստանի բոլոր մարզերին եւ ինքնավար կազմավորումներին: Նիժնի Նովգորոդի իշխանությունների կարծիքով, Ռուսաստանի ներկա իշխանությունների բոլոր ճյուղերը եւ նրանց ղեկավարները վարկաբեկվել են իշխանության համար մղվող պայքարում: Նրանք անընդունակ են երկիրը հանել քաղաքական եւ տնտեսական ճգնաժամից կամ որեւէ լուծում գտնել կենտրոնական իշխանության հասակեցման խնդրում: Ուստի, Նիժնի Նովգորոդի իշխանությունները դիմում են դաշնության կազմում ընդգրկված բոլոր սուբյեկտներին՝ ձեւավորել երկրի բարձրագույն իշխանություն այդ սուբյեկտները ներկայացնող լիազորներից: Սա ոչ այլ ինչ է, քան «բելովեժյան թավուտի» տարբերակի կիրառման փորձ Դաշնակցային Ռուսաստանի նկատմամբ: Եթե նովգորոդցիների այս նախաձեռնությունն արձագանք գտնի՝ թեկուզ դաշնության անդամների մի մասի շրջանում, ապա փլուզումը կարող է անվիճարկելի իրականություն դառնալ: Նման նախաձեռնությանը դեռեւս անտեղյակ Պոլ Գոբլը նույն հոդվածում գրել է. «Ավելի լայն ինքնավարություն ձեռք բերելու ուղղությամբ ռուսական վարչական միավորների ձգտումները դիմակայության մեջ շահարկվող զենքի է վերածվել Բորիս Ելցինի եւ Ռուսլան Խասբուլատովի համար: Նախագահն անընդհատ փորձում է օգտագործել հանրապետությունները իբրեւ դաշնակիցներ խորհրդարանի դեմ պայքարում»: Իսկ նման քաղաքականության վերջաբանը, Պոլ Գոբլի կարծիքով, ինչպես եւ Գորբաչովի ժամանակ, որը դիմում էր հանրապետությունների պաշտպանությանը Բորիս Ելցինին դիմակայելու համար, անխուսափելի փլուզումն է: Գոբլի եւ արեւմտյան այլ մասնագետների տեսակետները հաստատելու եկան բազմիցս արտահայտված այն տեսակետը, որ իշխանության համար պայքարը Մոսկվայում միայն արագացնում է ապակենտրոնացման գործընթացը Դաշնակցային Ռուսաստանի շրջանակներում:

Ռուսաստանի ամբողջականության պահպանմանը հոռետեսորեն նայող մասնագետների փաստարկները լրացնելու է գալիս նաեւ Դոնի Ռոստովից ստացված հաղորդագրությունը: Մարտի 24-ին «Ազատություն» կայանի թղթակիցը Մոսկվայից հաղորդեց, որ Դոնի կազակության ատաման Վասիլի Կալեդինն ուղղակի ատամանական կառավարում է մտցրել կազակների կողմից բնակեցված ողջ տարածքներում: Ռադիոկայանով հաղորդված նրա հայտարարության մեջ ասվում է, որ քանզի Մոսկվայում բացարձակ անիշխանություն է, կազակներն իրենց ձեռքն են վերցնում իշխանությունը եւ համապատասխանաբար պատասխանատվությունը Դոնի կազակության կողմից բնակեցված բոլոր տարածքներում: Քաղաքներում եւ գյուղերում կազակական ջոկատները պարեկություն են իրականացնում կարգ ու կանոնի պահպանման նպատակով: Ճիշտ է, ատաման Կալեդինը հայտարարեց, թե ինքը պատրաստ է ենթարկվելու Մոսկվային, եթե այնտեղ կայուն իշխանություն հաստատվի: Նա անգամ իր պատրաստակամությունը հայտնեց նախագահ Բորիս Ելցինին եւ ընդհակառակը՝ դեմ արտահայտվեց Գերագույն խորհրդին եւ անձամբ նրա նախագահ Ռուսլան Խասբուլատովին: Միաժամանակ, ատաման Կալեդինն ընդգծեց, որ ով էլ իշխանության գա Մոսկվայում, պարտավոր է հարգել կազակների ինքնավարությունը եւ աջակցել կազակներին իրենց պատմական տարածքները վերականգնելու գործում: «Ազատություն» կայանի թղթակցի այն հարցին, թե ինչպես են վերաբերվում ատամանական անմիջական կառավարմանը շրջանի գործադիր եւ օրենսդիր իշխանությունները, ատաման Կալեդինը պատասխանեց, որ նրանց հետ այժմ բանակցություններ են վարվում եւ համոզվածություն հայտնեց, որ նրանք հաշվի կնստեն ստեղծված իրողությունների հետ:

Ռուսաստանում տեղի ունեցող իրադարձությունների մասին ստացվող խիստ մտահոգիչ տեղեկատվությունը լրացնում է Մոսկվայից ստացված լուրն այն մասին, թե նախագահ Ելցինի, Գերագույն խորհրդի նախագահ Խասբուլատովի, Սահմանադրական դատարանի նախագահ Զորկինի եւ վարչապետ Չեռնոմիրդինի հանդիպումը կրկին անարդյունք է ավարտվել: Նախագահ Ելցինի մամուլի ծառայությունից հայտնել են, որ Ռ. Խասբուլատովի առաջարկներն անընդունելի են նախագահի համար, եւ հանդիպման վերջում բոլոր մասնակիցները հավատարիմ են մնացել իրենց ելակետային տեսակետներին: Այսօր բացվում է Ռուսաստանի ժողովրդական պատգամավորների արտահերթ համագումարը եւ չափազանցություն չի լինի եթե ասենք, որ այն բախտորոշ կլինի ինչպես Դաշնակցային Ռուսաստանի, այնպես էլ այդ երկրի հետ ավանդական սերտ կապեր ունեցող տասնյակ այլ ժողովուրդների համար:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ

Ռուս-ամերիկյան գործակցության ծրագիր

Ռուսաստանի արտգործնախարար Անդրեյ Կոզիրեւն առաջարկել է ռուս-ամերիկյան գործակցության զարգացման գործողությունների ծրագիր: Ելույթ ունենալով Ամերիկյան համալսարանում, նա հայտարարել է, որ երկու երկրները պետք է նույնտիպի համարձակություն դրսեւորեն ինչպես տնտեսական մտածողության, այնպես էլ քաղաքականության մեջ, մասնավորապես վերացնեն Ռուսաստանին ժամանակակից տեխնոլոգիաների վաճառքի վրա դրված սահմանափակումները: Հարկավոր է նաեւ խոստովանել, որ ռուս արտահանողների անարգել մուտքը բարձր տեխնոլոգիաների համաշխարհային շուկա, ներառյալ ուրանի վաճառքը եւ առեւտրային արբանյակների արձակումները, ծառայում են ազնիվ մրցակցության շահերին եւ դրանով իսկ ԱՄՆ-ի տնտեսության արագ զարգացմանը: Հարկավոր է արագորեն գործի դնել ռուս-ամերիկյան հարաբերությունների բոլոր կողմերի գործնական համաձայնեցման մեխանիզմը՝ գործարար համագործակցության միջկառավարական կոմիտեի ստեղծման միջոցով, ընդգծել է նախարարը:

Այս կապակցությամբ Ա. Կոզիրեւը նշել է Մեծ յոթնյակի կառույցի հետ Ռուսաստանի աստիճանական, սակայն դինամիկ միավորման կարեւորությունը, որը, նրա խոսքերով, պետք է դառնա «ռուս-ամերիկյան համագործակցության ծրագրի անկյունաքարային մասը»: Մենք բարձր ենք գնահատում Ռուսաստանին տրվող օգնության խնդիրներին նվիրված Յոթնյակի հատուկ գագաթնաժողովի անցկացման նկատմամբ ԱՄՆ-ի դիրքորոշումը, շարունակել է նախարարը, բայց միեւնույն ժամանակ հարկավոր է աշխատել կայուն այնպիսի մեխանիզմի ստեղծման վրա, որը թույլ կտա բացառել յուրաքանչյուր առանձին դեպքում հատուկ վճիռների կայացումը:

Նա առաջարկել է ընդունել ոլորտներում Յոթնյակի եւ Ռուսաստանի 5-7 տարվա համագործակցության ծրագիր, ներառյալ ֆինանսները, տեխնոլոգիաները, առեւտուրը, տնտեսությունը եւ երկարատեւ ներդրումները, ստեղծել այդ համագործակցության համաձայնեցման համատեղ մշտական մարմին, մշակել որպես լիիրավ անդամի Ռուսաստանին Մեծ յոթնյակի մեջ ընդունելու գրաֆիկ, վերանայել նախկին Խորհրդային Միության պարտքերի վճարման ժամկետները, շաղկապելով ռուս-ուկրաինական համապատասխան համաձայնագրերի հետ, արագացնել ռուբլու կայունացման հիմնադրամը, ուշադրության առնելով երկրի բյուջեի կայունացման վճռական միջոցներ ձեռնարկելու Ռուսաստանի նախագահի ու կառավարության հաստատուն պատրաստակամությունը: «Միավորվելով, մենք կտոկանք»՝ հենց այս կարգախոսն է կանխորոշում մեր երկրների հաջող առաջընթացը դեպի ապագան, ընդգծել է նախարարը:

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ-ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ

ԱՊՀ երկրները կրճատում են գործառնությունները

Շվեյցարական «Յունիոն» բանկի կանխատեսման համաձայն, մոտ ապագայում ԱՊՀ երկրների ոսկու հետ կապված գործառնությունները շատ սահմանափակ բնույթ կկրեն այն բանից հետո, երբ հայտնի դարձավ, որ այդ պետություններում ոսկու պաշարները գտնվում են ցածր մակարդակի վրա: Նշված գործառնություններն իրենցից ներկայացնում են ոսկու լիզինգ (վարձակալում):

Նշվում է, որ մի շարք երկրների կենտրոնական բանկերը լայնորեն օգտագործում են ոսկու լիզինգը, որպեսզի դրամ վաստակեն այդ «իներտ ավանդներով», որոնք մնալով բանկերի չհրկիզվող պահարաններում, հակառակ դեպքում որեւէ շահույթ չեն բերի: Որպես կանոն, փոխառություն են վերցնում լեռնահանքային ընկերությունները, որոնք այն վաճառում են կանխիկ հաշվարկային շուկայում, այնուհետեւ ստացված կանխիկ դրամը որպես ավանդ մուծում ավելի բարձր տոկոսով, իսկ հետագայում փոխառությունը մարում են արդյունահանված ոսկով:

Ինչպես գտնում է «Յունիոն»-ի ներկայացուցիչ Է. Սմիթը, ոսկու լիզինգի շուկայից ԱՊՀ երկրների հեռանալը կհանգեցնի գործարքների ծավալի զգալի նվազման, կանդրադառնա նաեւ ոսկու լիզինգով Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետության շահագրգռության նվազումը, քանի որ այդ երկրի միջազգային ճանաչումն ուղեկցվում է օտարերկրյա բանկային կազմակերպությունների կողմից նրան ավանդական վարկային պաշարների հատկացմամբ:

Է. Սմիթի հաշվարկների համաձայն, 29 հազար տոննա ոսկի պարունակող ավելի քան 160 կենտրոնական բանկերից կանոնավոր փոխատուներ են միայն 35-ը, որոնց չհրկիզվող պահարաններում պահվում է ընդամենը 5 հազար տոննա ոսկի: Այդ «ակտիվ» բանկերը կարող են փոխ տալ միջին հաշվով միայն 1,3 հազար տոննա ոսկի:

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ-ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ

Ֆրանսիան ապամոնտաժում է երկու ԱԷԿ

Ֆրանսիայի կառավարությունը որոշում է ընդունել Շինոն-Ա3 եւ Շոոզ-Ա ատոմային էլեկտրակայանների վերջնական կանգնեցման եւ ապամոնտաժման մասին: Վարչապետ Բերեգովուայի ստորագրած որոշման տեքստը հրապարակվել է կառավարական պաշտոնական «Ժուռնալ օֆիսիել» տեղեկագրում:

Էնդրի եւ Լուարի նահանգում գտնվող Շինոն-Ա3 ատոմակայանն ունի 500 մեգավատ հզորություն: Դրա ռեակտորը, որի համար վառելիք էր ծառայում հարստացված ուրանը, կանգնեցվել էր 1990 թ. հունիսի 15-ին: Շոոզ-Ա ատոմակայանի 320 մեգավատ հզորությամբ ռեակտորը կանգնեցվել էր 1991 թ.:

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ-ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ

Լուրերի հոսք

Հերթական ֆինանսական մեքենայությունը Ռուսաստանում

Մոսկվայի ներքին գործերի վարչության տնտեսական հանցագործությունների դեմ պայքարի վարչությունը եւ Ռուսաստանի կենտրոնական բանկի գլխավոր վարչության բանկային լրատվության անվտանգության ու պաշտպանության վարչությունն անցկացրել են վճարային փաստաթղթերի հետ կապված ֆինանսական մեքենայության հերթական դեպքի համատեղ հետաքննություն: Այս լուրը տարածել է Ռուսաստանի կենտրոնական բանկի գլխավոր վարչությունը: Հետաքննության տվյալների համաձայն, Մոսկվայում կենտրոնական բանկի գլխավոր վարչության հաշվարկային դրամարկղային կենտրոնում վճարային կեղծ հանձնարարագրեր են ստացվել պաշտոնատար անձանց շինծու ստորագրություններով եւ ժողովրդական առեւտրային բանկի ու «Վերածնունդ» բանկի կնիքներով: Այդ փաստաթղթերի միջոցները փոխանցվել են կեղծագրերում նշված մոսկովյան մի շարք բանկերի թղթակցական հաշիվներին: Այնուհետեւ բանկերն այդ դրամը փոխանցել են հաճախորդների հաշիվներին, որոնք փորձել են այն կանխիկ դրամի վերածել: Այդ շահախարդախությանը մեղսակից անձինք արդեն բացահայտվել են:

Քլինթոնը գոհ է իրենից եւ... Ելցինից

ԱՄՆ նախագահ Բ. Քլինթոնը CBS հեռուստաընկերությանը տված հարցազրույցում հայտարարեց. «Բ. Ելցինը շատ ճկուն մարդ է: Իհարկե, նա կատարյալ չէ, բայց չէ՞ որ թերություններ ունեն բոլոր քաղաքագետները, այդ թվում նաեւ ես: Մեզանից յուրաքանչյուրն ունի իր դժվարությունները: Սակայն Բ. Ելցինը բացառիկ համարձակ մարդ է, որն իրականում կողմնակից է ժողովրդավարությանը, ազատությանը եւ Ռուսաստանի բարեփոխումներին: Կարծում եմ, որ այժմ Բ. Ելցինն առաջվանից ավելի պատրաստակամ է դառնալ մյուս քաղաքագետների հետ վեճը լուծելու համար, որոնք նրա հետ կբանակցեն բարեփոխումների շարունակման շուրջ եւ կարող են ուրիշ հայացքներ ունենալ բարեփոխումների առնչությամբ: Ի դեպ, հենց այդպես եմ վարվում որպես ԱՄՆ նախագահ: Ես մշտապես ստիպված եմ լինում բանակցություններ վարել սենատորների եւ Կոնգրեսի ներկայացուցիչների պալատի անդամների հետ, հանրապետականների եւ դեմոկրատների հետ: Կարծում եմ, որ Բ. Ելցինը պետք է լուծի այդ խնդիրը: Ենթադրում եմ նաեւ, որ նա քաղաքական գոյատեւման բավական լավ հնարավորություններ ունի: Միեւնույն ժամանակ համոզված եմ, որ ոչ միայն ԱՄՆ-ը, այլեւ Արեւմուտքի մյուս առաջատար երկրները պետք է իրենց կարելին անեն Ռուսաստանում ընտրված նախագահին աջակցելու համար»:

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ-ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ

Ուկրաինայի նախագահը Ռուսաստանի քաղաքական ճգնաժամի մասին

Ուկրաինան կարող է միայն միջնորդել Ռուսաստանի խնդիրների լուծման գործում: Անհրաժեշտ է, որ մենք մեր գործողություններով լրացուցիչ դժվարություններ չստեղծենք Ռուսաստանի համար: Այդ մասին ասաց Ուկրաինայի նախագահ Լեոնիդ Կրավչուկը մարտի 24-ին Ուկրաինայի հեռուստատեսությանը տված հարցազրույցում: Նա նշեց, որ բարոյական իրավունք ունի դիմել Ռուսաստանի ղեկավարներին օրենսդիր եւ գործադիր իշխանությունների միջեւ տարաձայնությունները խաղաղ ճանապարհով կարգավորելու խնդրանքով: Նա ասաց, որ այդ իրավունքը հիմնավորված է նրանով, որ Ուկրաինան եւ Ռուսաստանը «ավելի քան 300 տարի ապրել են մեծ տերության մեկ համակարգում»: Նախագահը նշեց, որ Ռուսաստանի քաղաքական անկայունությունը ծանր հետեւանքներ կունենա այդ պետության տնտեսության, ինչպես նաեւ «Ուկրաինայի առանց այդ էլ սուր խնդիրների» համար:

ԻՖ

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ
Armenpress State Newsagency

digitised by A.R.A.R.@

Աշխարհ

ՀԵՏԱԽՈՒԶԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆՈՐ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Սառը պատերազմի ավարտը ճակատագրական հարված հասցրեց հետախուզական ծառայությունների սովորույթներին։ Սակայն այդ գործակալությունները ոչ միայն չեն վերացել, այլեւ հարմարվել են նոր պայմաններին եւ գտել նոր գերակայություններ։ Փորձենք համառոտակի ներկայացնել աշխարհի խոշորագույն հետախուզական գործակալությունների ստեղծման պատմությունը, ներկա վիճակը եւ նոր նպատակները։

1941 թվականին Հավայան կղզիների Փըրլ Հարբոր խարսխակայանի վրա ճապոնացիների անակնկալ հարձակման հետեւանքով ամերիկյան նավատորմի ջախջախումը պատճառ դարձավ, որ ստեղծվի ԱՄՆ-ի առաջին հետախուզական ծառայությունը՝ OSS-ն (ռազմավարական ծառայությունների բյուրո)։ 1947 թ. Ազգային անվտանգության հոյակազմով ստեղծվեց Կենտրոնական հետախուզական գործակալությունը (ԿՀՎ, CIA), որի յուրահատկությունն այն է, որ կենտրոնացնում եւ օգտագործում է մյուս ծառայություններից ստացվող բոլոր տեղեկությունները։ Չնայած սառը պատերազմի ֆոնին, ԿՀՎ-ն ավելի շատ աչքի է ընկել «հատուկ գործողությունների» բնագավառում, որոնք կիսառազմական (Չինաստան, Հարավային Ամերիկա, Վիետնամ...) կամ քաղաքական (Իրան, Չիլի...) բնույթ ունեն։ «Իրազեկման մեխանիզմը» Ազգային անվտանգության խորհրդի միջոցով ղեկավարում է Միացյալ Նահանգների նախագահը։ Սակայն Կոնգրեսը երբեմն մանրակրկիտ վերահսկում է հատուկ ծառայությունների գործունեությունը։ 1993 թ. փետրվարից ԿՀՎ-ի տնօրենը Ռ. Ջեյմս Վուլսին է։

1917 թ. հոկտեմբերյան հեղափոխությունից հետո Ռուսաստանը (հետագայում ԽՍՀՄ-ը) մշտապես հետախուզական զորեղ մարմիններ է ունեցել՝ ՎՉԿ, ԳՊՈՒ, ՆԿՎԴ։ 1954 թ. ստեղծվեց Պետական անվտանգության կոմիտեն (ՊԱԿ)։ Դա Արեւմուտքում իր նմանը չունեցող յուրօրինակ նախարարություն էր. բացի դասական գործակալներից, նա ուներ շուրջ 500 հազարանոց բանակ, որն զբաղվում էր թե սահմանների հսկողությամբ եւ թե օտար տարածքում հատուկ գործողություններով (Աֆղանստանի կառավարության տապալումը 1979 թ.)։ 1991 թ. վերջերին Արտաքին հետախուզական ծառայությունը (ԱՀԾ) դառնում է ՊԱԿ-ի առաջին գլխավոր վարչության իրավահաջորդը։ ԱՀԾ-ն գլխավորում է Եվգենի Պրիմակովը, որը ՊԱԿ-ի գործակալ է 1957 թվականից։ Նա անմիջականորեն ենթարկվում է Բորիս Ելցինին։

1946 թ. Ֆրանսիայում ստեղծված Արտաքին իրազեկման եւ հակահետախուզության ծառայությունը (ԱԻՀԾ) գոլիստական Դիմադրության շարժման եւ նախապատերազմյան հատուկ ծառայությունների տարբեր խառնուրդ էր։ 1982 թ. ապրիլին ԱԻՀԾ-ն տեղը զիջեց Արտաքին անվտանգության ընդհանուր վարչությանը (ՍԱԸՎ, DASE)։ Քաղաքացիական անձանցից եւ զինվորականներից կազմված DASE-ը բաժանված է երեք վարչության, որոնք զբաղվում են համապատասխանաբար տեղեկությունների հավաքմամբ ու վերլուծմամբ, արտաքին հետախուզությամբ եւ արտասահմանում ռազմաքաղաքական գործողությունների կազմակերպմամբ։ Ներքին հակահետախուզությունն իրականացնում է Տարածքի վերահսկման վարչությունը (ՏՎՎ, DST)։ Արտաքին անվտանգության ընդհանուր վարչությունը գլխավորում է Պրեֆեկտ Կլոդ Սիլբերզանը։ Այն ենթարկվում է վարչապետին։

Անգլիական ՄԻ-6 ռազմական հետախուզական գործակալությունը ամենահինն է եւ ամենազարգացածներից մեկը, քանզի Մեծ Բրիտանիայում այն պաշտոնապես գոյություն չունի։ 30-ական, ապա 50-ական թթ. խորհրդային լրտեսների ներթափանցման տարբեր գործերի (Ֆիլբի, Մըքլին եւ այլն) եւ Մալվինյան (Ֆոլկլենդյան) կղզիների պատերազմի ժամանակ բույլ տրված լուրջ սխալի հետեւանքով ՄԻ-6-ի դերն ու նպատակները այժմ ավելի լավ են հայտնի։ 1992 թ. ապրիլին նույնիսկ բացահայտվեց դրա տնօրենի անունը՝ Քոլին Մըքոլ։ Թեեւ ՄԻ-6-ը կից է արտգործնախարարությանը, դրա եւ մյուս հետախուզական ծառայությունների գործունեությունը ղեկավարում է վարչապետի մերձավոր պաշտոնյաներից մեկին ենթակա Հետախուզական միացյալ կոմիտեն։

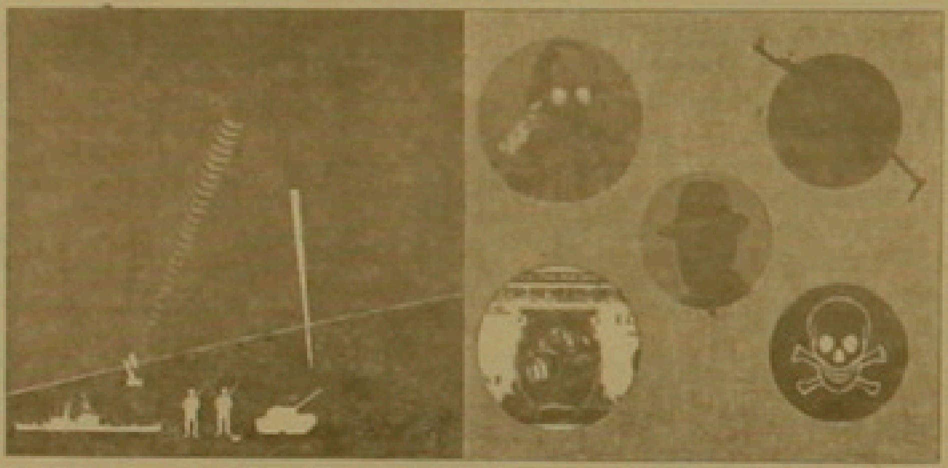

Ինչպես ՊԱԿ-ի, այնպես էլ ԿՀՎ-ի կազմում եղել են դավաճաններ, երկդիմի գործակալներ, փախստականներ։ Ֆրանսիայի հակահետախուզությունը «Ֆարեվել» ծածկանունն է տվել ՊԱԿ-ի «T» վարչության (գիտատեխնիկական լրտեսություն) կազմից երբեւիցե հավաքագրված ամենակարեւոր գաղտնի գործակալին։ 1981 թ. նրա բացահայտումները թույլ տվեցին արտաքսել խորհրդային 148 դիվանագետների (այդ թվում 47-ը ուրիշ երկրներից), ինչպես նաեւ արեւմտյան 10 երկրներում ձերբակալել հավաքագրված գլխավոր գործակալներին։ ՊԱԿ-ի նախկին գնդապետ Օլեգ Անտոնովիչ Գորդիեւսկին 1974–1985 թթ. աշխատել է Անգլիայի հետախուզական ծառայությունների համար։ 1983 թ. իր հավաքագրման պահին որպես փաստեր բացված լինելու համար 1985 թ. ԿՀՎ-ից հեռացված Էդուարդ Լի Հովարդը ՊԱԿ-ին բացահայտեց ԿՀՎ-ի իր դիվիզիայի գործելակերպը եւ ամերիկյան գաղտնի ծառայությունների մոսկովյան ցանցի իրազեկիչների ծածկանունները, նպաստելով այդ ցանցի քայքայմանը։

Ներկայումս հետախուզական գործակալներն իրազեկման նպատակով օգտագործում են նաեւ լրտես արբանյակներ։ Երկրի վրա գտնվող ընդունիչ կայանն արբանյակից ստանում է էլեկտրամագնիսական կամ ջերմաստիճանի տարբերությունների հետ կապված ազդանշաններ։ Արբանյակները կոնկրետ ժամանակի ընթացքում լուսանկարում կամ նկարահանում են որոշակի շրջան կամ կետեր, պատկերներ ստանում էլեկտրամագնիսական եղանակներով, հայտնաբերում հակառակորդի ինքնաթիռներ, տանկեր, նավեր, վերահնարավորում գաղտնի ուղերձներ, լրտեսություն հաղորդում հակառակորդին ապակողմնորոշելու նպատակով։

Սառը պատերազմի ավարտից հետո եւ միջուկային զինաթափման պայմաններում հետախուզական ծառայությունների գերակայությունները փոխվել են։ Այժմ առաջնահերթ խնդիրներ են դարձել միջին ու մեծ հեռահարության հրթիռների, քիմիական, կենսաբանական, մանրէական զենքի, միջուկային զենքի ու տեխնոլոգիաների տարածման կանխումը, ինչպես նաեւ երրորդ աշխարհի բռնապետների եւ արեւմտյան նախկին կոմունիստական կուսակցությունների գումարների, քաղաքների գաղտնի առեւտրից ստացվող «կեղտոտ դրամի» բացահայտումը, պայքարը երրորդ աշխարհում այդ առեւտրից ֆինանսավորվող ահաբեկչական կամ պարտիզանական խմբերի, մաֆիական կազմակերպությունների դեմ, Աֆրիկայի եւ Ասիայի ափերի մոտ վերածավալվող ծովահենության դեմ։ Տնտեսական եւ ֆինանսական գաղտնիքներն այժմ առավել կենսական են, քան ռազմական գաղտնիքները։ Մասնավորապես ենթադրվում է, որ ԿՀՎ-ն ամերիկյան խոշոր ձեռնարկություններին է հայտնում իր բացահայտած տնտեսական, տեխնոլոգիական, առեւտրային, ֆինանսական գաղտնիքները, կանխում օտար գործակալների բափանցումն այդ ձեռնարկություններ։ ԱՄՆ-ում վիճարկված այդ մեթոդները կիրառվում են երկրների մեծ մասում։

Պատրաստեց
ՊԵՏՐՈՍ ՔԵՇԻՇՅԱՆԸ

Լուրերի Հոսք

Նոր անդամ ԵՏՀ-ի կազմում

Նորվեգիան կանդամակցի եվրոպական տնտեսական համագործակցությանը։ Այդ մասին սկզբունքային որոշում կայացվեց յուրեքշաբթի, հաղորդում է RFI կայանը։ Ապրիլի 5-ին նախատեսված են բանակցություններ երկու կողմերի միջեւ, ուր կհստակեցվեն Նորվեգիայի անդամակցության պայմանները։ Հիշեցնենք, որ այս կազմակերպությունը ստեղծվել է 1957 թ. Հռոմի համաձայնագրով Արեւմտյան Գերմանիայի, Ֆրանսիայի, Իտալիայի, Բելգիայի, Նիդեռլանդների եւ Լյուքսեմբուրգի միջեւ։ 1973 թ. ԵՏՀ-ին անդամակցել են Մեծ Բրիտանիան, Դանիան եւ Իռլանդիան, 1983 թ. Հունաստանը, 1986 թ. Իսպանիան եւ Պորտուգալիան։ Նորվեգիան ԵՏՀ տասներեքերորդ անդամն է։

Մահափորձ Ռաբանիի դեմ

Քաբուլում մահափորձ է կատարվել Աֆղանստանի նախագահ Բուրհան էդ-Դին Ռաբանիի նկատմամբ, հաղորդում է «Ազատություն» կայանը։ Նրա մեքենան գնդակոծվել է անհայտ անձանց կողմից քաղաքի կենտրոնական մասում։ Նախնական տվյալների համաձայն, նախագահ Ռաբանին չի տուժել։ Դիտորդների կարծիքով, այս գործողությունն ուղղված է երկրի հակամարտող ուժերի միջեւ կարգավորման բանակցությունները խափանելուն։

Գերմանիա. Ետպատերազմյան շղթաները փշրված են

Գերմանիայի ռազմաօդային ուժերի ուղղաթիռները կմասնակցեն Բոսնիայում մարդասիրական օգնության իրականացման արեւմտյան գործողություններին, իսկ ռազմանավերը՝ Դանուբում նոր Հարավսլավիայի դեմ տնտեսական պատժամիջոցների լիարժեք պահպանմանն ուղղված վերահսկողությանը, հաղորդում է BBC-ին։ Այսպիսով, երրորդ աշխարհամարտում պարտություն կրած երկրորդ երկիրն ազատություն ստացավ օգտագործելու իր զինված ուժերը երկրի սահմաններից դուրս։ Առաջինը նման ազատություն ստացավ Ճապոնիան, որի զինված ուժերը ՄԱԿ-ի խաղաղարար ուժերի կազմում արդեն տեղակայված են Կամբոջայում եւ նախատեսվում է ուղարկել Մոզամբիկ։

Ժողովրդական պատգամավորների համագումարը կանցկացվի Կրեմլում

Ռուսաստանի ժողովրդական պատգամավորների 9-րդ արտահերթ համագումարն անցկացվելու է Կրեմլի մեծ պալատում։ Այս մասին մարտի 25-ին հայտնեց Ռուսաստանի խորհրդարանի հանրապետությունների խորհրդի նախագահ Ռ. Աբդուլատիպովը [illegible] [illegible]

Բալկաններ

Բոսնիայի իրադարձությունների շուրջ

Նյու Յորքում ընթացող խաղաղ կարգավորման բանակցություններում անսպասելի կտրուկ շրջադարձ է եղել։ RFI կայանը տեղեկացնում է, թե դա պատճառ է դարձել արեւմտյան մամուլի կենտրոնական օրգանների առաջին էջերի հրապարակի փոփոխության, իսկ որոշ թերթեր չեն հասցրել ուղղել սխալը։ Բանն այն է, որ Բոսնիայի սերբերի առաջնորդ Ռադովան Կարաջիչը հակառակ իր հայտարարության, թե լքում է բանակցությունների սեղանը, վերջին պահին փոխել է որոշումը եւ շարունակում է մասնակցել բանակցություններին։

Կարաջիչի առաջին հայտարարությունը [illegible] Բոսնիայի իշխանությունների [illegible] Իզեթբեգովիչի [illegible] բանակցություններին, [illegible] Նյու-Յորքում [illegible]

[illegible]

բացիք ժնեւյան սարքերակով, մյուս կողմից ժամանակ շահել, հուսալով, թե Արեւմուտքը շուտով արագ ռազմական ուժ կգործադրի սերբերի դեմ։

Պարզաբանելով բանակցությունները լքելու իր որոշման փոփոխությունը, Կարաջիչը հայտարարել է, որ «թեեւ բանակցությունները մի-ջնորդավոր կերպով խափանվում են, սակայն ես կմնամ, որպեսզի ոչ ոք չմեղադրի սերբերին բանակցությունների տապալման մեջ»։

Կայանը հաղորդում է նաեւ, որ ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդում քննարկման էր ներկայացված Բոսնիայի օդային տարածքի խախտումների դեմ ուժ գործադրելու իրավունքի հարցը, որի սակայն հետաձգվում է Ռուսաստանում ներքաղաքական [illegible] ԱՄՆ-ի եւ արեւմտյան մյուս երկրների [illegible] ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդում [illegible]

Աշխարհի ամենածանր «Կլեոպատրա» [illegible] Սառնարանում հսկել «Կլեոպատրա» այն սկահակը, որը Գինեսի ռեկորդների գրքում գրանցված է որպես «աշխարհի ամենածանր սկահակ», այսուհետեւ կցուցադրվի Սարդինա կղզում։ Եգիպտական մոտիվներով նկարազարդված 5,34 մետր բարձրությամբ եւ 550 կգ քաշով սկահակը 1991 թ. Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետության «Ֆալարեն կերամիկս» գործարանում պատրաստել են պորտուգալացի եւ բրազիլացի վարպետներ։ Ժամանակակից արվեստի այդ եզակի ստեղծագործությունը կդրվի կղզու շրջանային ինքնավար կառավարության խորհրդարանի շենքում։

ՌԻԱ-Նովոստի

ONIX
ԴԻ ՇԻԱՆԻՐԱՓՈՐԵՈՂԱՆ ԱՆԱԻՐԱՓԱՆՈՒՆԱ [illegible]
«Օնիքս» ֆիրմ[illegible]
Ֆիրման նախագծում է միաձույլ [illegible] [illegible]
[illegible]

digitised by A.R.A.R.@

Լուրեր Հոսք

Դը Քլերկ-Մանդելա հանդիպում

Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետության վարչապետ Ֆ. Ու. Դը Քլերկը եւ Աֆրիկյան Ազգային կոնգրեսի նախագահ Նելսոն Մանդելան 6 ամսվա ընթացքում չորեքշաբթի առաջին անգամ հանդիպեցին իրար, երկրում սպիտակամորթների իշխանությունը կասեցնելու շուրջ բանակցությունները վերսկսելու շուրջ պայմանավորվելու համար: Երկրի խորհրդարանում չորեքշաբթի քննարկվեց վերջերս 4 սպիտակամորթների սպանության հարցի շուրջ դատախազության տեղեկագիրը:

Անչափահասների սպանության աճ ԱՄՆ-ում

Ամերիկյան համապատասխան մարմինների պատրաստած տեղեկագրի համաձայն, 1990 թ. Մ. Նահանգներում հրազենից մահացած անչափահասների թիվը կազմել է 4173 հոգի, այդ թվում սեւամորթ 15-19 տարեկան պատանիների սպանության թիվն աճել է 3 անգամ, իսկ նույն տարիքի սպիտակամորթների մոտ աճը կազմել է 11 անգամ: 1990 թ. 15-24 տարեկան հասակի բոլոր մահացածների յուրաքանչյուր մեկչորրորդի մահվան պատճառը եղել է հրազենը:

Ուկրաինան առաջարկում է ռազմօդանավերի փոխանակություն

Ուկրաինան Ռուսաստանին առաջարկել է նրան հանձնել «Տու-95» եւ «Տու-106» ծանր ռազմավարական ռմբակոծիչներ «ուրիշ կարգի» ինքնաթիռների դիմաց: Այս մասին Ինտերֆաքսին հայտնեցին Ուկրաինայի պաշտպանության նախարարության մամուլի ծառայությունում, Ռուսաստանի ազգմաօդային ուժերի գլխավոր հրամանատար Պյոտր Դեյնեկինի այն հայտարարության կապակցությամբ, թե Ուկրաինայի տարածքում ռազմավարական ռմբակոծիչները կարող են խափանվել, եթե դրանք չհանձնվեն Ռուսաստանին: Մամուլի ծառայությունում նշեցին, որ ինքնաթիռները սարքին վիճակում են: Դրանց տեխնիկական սպասարկումը կատարվում է ծրագրված կարգով: ԻՖ

Դիվիզիան կմնա Մոսկվայում

Ներքին զորքերի Ֆ. է. Ձերժինսկու անվան դիվիզիայի զորամասերը Մոսկվայում եւ Մոսկվայի մարզում կմնան մշտական տեղաբաշխման վայրերում, չորեքշաբթի օրը Ինտերֆաքսին հաղորդեցին ներքգործնախարարության ներքին զորքերի գլխավոր հրամանատարությունում: Ավելի վաղ նախատեսվել էր, որ դրանք կտեղափոխվեն Վլադիկավկազ: Գլխավոր հրամանատարությունում հաստատես ընդգծեցին, որ դա բնավ կապված չէ ներքաղաքական կյանքի վերջին իրադարձությունների հետ: Արտակարգ դրության ռեժիմի գոտում նախատեսված փոխարինման համար Ձերժինսկու անվան դիվիզիայի զորամասերի փոխարեն Հյուսիսային Օսիա կտարվեն ներքին զորքերի Հյուսիսային Կովկասի օկրուգի ստորաբաժանումները: ԻՖ

«Ծխողների հիվանդության» բուժման նոր եղանակ

Սերժմոսկովյան Բալաշիխա քաղաքի կենտրոնական հիվանդանոցում մշակվել է այսպես կոչված «ծխողների հիվանդության» բուժման նոր եղանակ: Դրա հիմքում ընկած է կրկնակի ճնշախցիկի օգտագործումը: Երկրորդում ճնշումը 0,1-0,2 մթնոլորտ ցածր է, քան հիմնականում խցիկում: Դրա շնորհիվ հիվանդի ստորին վերջույթներում արյան հոսքն ուժեղանում է: Ինչպես ցույց են տվել կլինիկական դիտարկումները, «ծխողների հիվանդության» ենթարտերիալ նույնիսկ խորացած փուլերում հիվանդի վիճակը կտրուկ լավանում է: Այս եղանակն արդյունավետ է նաեւ ճնկի [illegible] ստորին [illegible] վարակում [illegible]

Մշակույթ

«Մատիս 1904-1917» ցուցահանդեսը Պոմպիդու կենտրոնում

Անցյալ տարվա աշնանը Նյու Յորքում բացվել էր ֆրանսիացի հռչակավոր նկարիչ Անրի Մատիսի (1869-1954) գործերի մեծ ցուցահանդես, որն ընդգրկում էր նրա տարբեր տարիների 450 ստեղծագործություն: Որոշ իմաստով նյույորքցիների նախաձեռնության շարունակությունը դարձավ օրերս Փարիզի Պոմպիդու կենտրոնում ժամանակակից արվեստի թանգարանում բացված «Մատիս 1904-1917» ցուցահանդեսը, որը գործելու է մինչեւ հունիսի 21-ը: Դրա կազմակերպիչները ցուցադրանքը սահմանափակել են 1904-1917 թթ. ժամանակաշրջանն ընդգրկող 140 գործերով: Այդ տարիները համարվում են Մատիսի ստեղծագործական ամենաբուռն ժամանակահատվածը, երբ նա հեղաշրջեց եւրոպական նկարչությունը, մաքուր գույնին կրկին տալով այն ուժը, որը Վերածննդի դարաշրջանից հետո աստիճանաբար թուլացել էր: Այդ տարիներին Մատիսը հայտնագործեց պլաստիկ ռիթմերի մի շարան, որոնք առկա էին մինչեւ իր կյանքի վերջը: Նույն ժամանակաշրջանում նա գտավ իր առաջին իսկական գնորդներին եւ, ազատվելով նյութական հոգսերից, կարողացավ լիովին նվիրվել արվեստին:

Ցուցահանդեսի նկարների հաջորդայնությունը թույլ է տալիս ընկալել Մատիսի ինքնակատարելագործման անկոտրում կամքը այն տարիներում (1904 թ նա 35 տարեկան էր), երբ շատերն արդեն հրաժարվում են դրանից:

Պոմպիդու կենտրոնում ցուցահանդեսի բացումը Ֆրանսիայի զանգվածային լրատվության միջոցներում լայնորեն լուսաբանվեց, ամենատարբեր բնույթի լրագրեր ներբողներով լի բազմաթիվ էջեր նվիրեցին Մատիսին: Կանանց ամսաթերթերից մեկը նույնիսկ գրեց «Մատիսյան զարդվածքի», «Մատիսյան կանանց», «Մատիսյան մրգերի», «Մատիսյան կահույքի» մասին... Ուր էր, թե նման հիացմունք լինեն 1905 թվականի փարիզյան աշնանային ցուցահանդեսում, երբ նրա ֆովիստական կտավներն արժանացան «անճոռնի խզբզոցներ» գնահատականին: Կամ 1913 թ. Չիկագոյի ցուցահանդեսում: Երբ այնտեղ Պիկասոյի կուբիստական կտավները լոկ աղմկալի պատմության պատճառ դարձան, ապա Մատիսը պարզապես բռնամանքով ընդունվեց. նրա գործերից մեկի պատճենը եւ իր իսկ պատկերը հրապարակավ այրվեցին արվեստի ինստիտուտի ուսանողների եւ դասախոսների ցասումնալի բացականչությունների ներքո:

Այդ ժամանակաշրջանում Մատիսին գնահատեցին թերեւս միայն մոսկվացի հարուստ վաճառականներ Իվան Մորոզովը եւ Սերգեյ Շչուկինը: Վերջինիս դուստրը Ռուսաստանի ներկայիս իշխանություններին խնդրել է, որ 1918 թ. խորհրդային իշխանության բռնագրաված Շչուկինի հավաքածուի կտավները վերադարձվեն հանուն նրա հիշատակի: Պե՞տք է արդյոք զարմանալ, որ Մատիսի երկրպագուներն այն ժամանակ սակավաթիվ էին: Զարմանալու հարկ չկա, քանզի նրա արվեստը դյուրությամբ չի ընկալվում: Մատիսն ինքն ասում էր. «Ոչինչ այնքան դժվար չի ընկալվում, որքան զգայությունների տարերայնությունը»:

1904 թ. հետո Մատիսը խուսափում էր շարունակ համառորեն որոնում էր այնպիսի արտահայտչաձեւ, որով կկարողանար սյուժեից զանկախ վերարտադրել կեցության բարձրագույն զգացումը: Որոշ իմաստով նա իրականությունը թողնում է իր դռան առջեւ: Կտավներում պատերազմի որեւէ հետք չկա: Միայն 1915 թ. սկսած նկատվում է ներկապնակի գույների աստիճանական մթագնում: Բայց ո՞ր նկարիչն է պարտեզի թփերին, կնոջն ու զավակներին այնքան մեծ տեղ տվել իր աշխատանքում:

Զարմանալիորեն ֆրանսիացիները Մատիսին «ամենաֆրանսիացի» այդ նկարչին, ընդունեցին միայն 20-ական թվականներին: Պատճառն այն էր, որ նա այդ տարիներին նկարում էր «ռեալիստական» հարցեր: Սակայն իրականում դրանք նրա ամենաթույլ կտավներից են: Մատիսի լավագույն գործերը ծավալով փոքր են, զուսպ եւ հագեցած: Դա նկատելի է Պոմպիդու կենտրոնի ցուցադրանքում: Դրանցից են Սանկտ Պետերբուրգի Էրմիտաժից բերված «Խոսակցություն», Գրենոբլի թանգարանի «Կարմիր ինտերիեր սմբուկներով» կտավները, Մոսկվայի իր միանձնյա կահավորման համար Մատիսին Շչուկինի պատվիրած «Պար» եւ «Երաժշտություն» գործերը, որոնք լռության եւ խորհրդավորության գլուխգործոցներ են:

Ցուցադրանքում ամեն ինչ ջերմանք է, անդորր եւ վայելք, ինչպես Բոդլերի մոտ: Ավերումների եւ ատելության դարում Մատիսը կարողացել է պատկերել երջանկությունը:

Պատրաստեց
ՊԵՏՐՈՍ ՔԵՇԻՇՅԱՆԸ

ԱԶԳ - ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Աշխարհի առաջնության եվրոպական խմբերում

Տեղի ունեցան աշխարհի 1994 թ. առաջնության ընտրական հերթական հանդիպումները եվրոպական խմբերում:

Առաջին խմբում ընդգրկված Իտալիայի հավաքականը սեփական հարկի տակ 6:1 հաշվով հաղթեց Մալթայի թիմին եւ շրջանցելով Շվեյցարիայի հավաքականին, տանձնեց միանձնյա առաջատարի դերը:

1-ին խումբ

	Խ	Հ	Ո	Պ	Գ	Մ
1. Իտալիա	5	3	2	0	13-5	8
2. Շվեյցարիա	4	3	1	0	13-2	7
3. Շոտլանդիա	4	1	2	1	4-3	4
4. Պորտուգալիա	3	1	1	1	2-3	3
5. Էստոնիա	2	0	1	1	0-6	1
6. Մալթա	6	0	1	5	2-15	1

Մարտի 31-ին մրցելու են Շվեյցարիայի եւ Պորտուգալիայի հավաքականները: 2-րդ խմբում ընդգրկված Հոլանդիայի հավաքականն անհաջող մեկնարկից հետո աստիճանաբար բարելավում է իր մրցաշարային վիճակը: Աշխարհի կրկնակի փոխչեմպիոնը 3-րդ անընդմեջ հաղթանակը տարավ, այս անգամ 6:0 հաշվով իր հարկի տակ հաղթելով Սան Մարինոյի թիմին:

2-րդ խումբ

	Խ	Հ	Ո	Պ	Գ	Մ
1. Նորվեգիա	4	3	1	0	15-2	7
2. Հոլանդիա	5	3	1	1	15-6	7
3. Անգլիա	3	2	1	0	11-1	5
4. Թուրքիա	6	2	0	4	8-12	4
5. Լեհաստան	2	1	1	0	3-2	3
6. Սան Մարինո	6	0	0	6	1-30	0

Մարտի 31-ին կմրցեն Թուրքիայի եւ Անգլիայի հավաքականները:

Չնայած Չեխիայի եւ Սլովակիայի անկախացմանը, այս երկրները շարունակում են ընտրական մրցաշարում հանդես գալ համատեղ թիմով:

4-րդ խմբում ընդգրկված Կիպրոսի եւ հիշյալ թիմի մրցավեճն ավարտվեց ոչ-ոքի 1:1: Դա անակնկալ է համարվում:

4-րդ խումբ

	Խ	Հ	Ո	Պ	Գ	Մ
1. Բելգիա	6	6	0	0	12-1	12
2. Ռումինիա	5	3	1	1	17-4	7
3. Ուելս	4	2	0	2	8-7	4
4. Չեխո-Սլովակիա	4	1	2	1	7-4	4
5. Կիպրոս	6	1	1	4	4-10	3
6. Ֆարերյան կղ.	5	0	0	5	0-22	0

Առաջիկա խաղն այս խմբում նույնպես կկայանա մարտի 31-ին: Առաջատարը՝ Բելգիայի հավաքականը, կընդունի Ուելսի թիմին:

Տեղի ունեցան նաեւ ընկերական հանդիպումներ:

Ռուսաստանի հավաքականը, որն ընդգրկված է 5-րդ խմբում եւ ապրիլի 14-ին ընտրական խաղ է անցկացնելու Լյուքսեմբուրգում, մրցակցի հարկի տակ ուժերը չափեց Իսրայելի հավաքականի հետ: Չնայած հյուրերը խաղը շահում էին 2:0 հաշվով, այն ավարտվեց ոչ-ոքի 2:2:

Նույն հաշիվը գրանցվեց նաեւ Սալվադորի եւ աշխարհի առաջնության կազմակերպիչ ԱՄՆ-ի հավաքականների հանդիպման ժամանակ: ■

ԲԿՄԱ-ն դեռ ճոկատի մեջ է

Եվրոպական երեւների չեմպիոնների լիգայի [illegible] խմբային մրցաշարի հերթական տուրում ԲԿՄԱ-ն 0:6 հաշվով [illegible] «Ֆիո[illegible]ռին»-ին, ուժի չի գալիս: Ռուսաստանի առաջնությունում բանակայինները երկու անընդմեջ պարտություն կրեցին, նախ «Լոկոմոտիվին» 0:3 հաշվով զիջելով [illegible] տոր»-ին, ապա Մոսկվայում 1:2 հաշվով տեղի «Տորպեդո»-ին: Ընդ որում, այս վերջին խաղում ԲԿՄԱ-ն էր բացել հաշիվը (Ֆայզուլին): Երեք տուրից հետո Ռուսաստանի առաջնությունում երեքհանություն է Մոսկվայի «Դինամո»-ն, «Տորպեդո»-ն եւ Նիժնի-Նովգորոդի «Լոկոմոտիվ»-ը վաստակել են 5-ական միավոր: Են երեք թիմ [illegible] Մոսկվայի «Սպարտակ»-ը [illegible] «Լույս»-ը ունեն 5-ական միավոր: ■

Սփյուռքահայ մշակութային օրագիր

Ամերիկահայ շարժանկարչի նոր ստեղծագործությունը

Մարտի 5-ից մինչեւ մարտի 14-ը կայացավ Սանտա Բարբարայի միջազգային կինոփառատոնը, որին մասնակցեցին նաեւ հայ կինոռեժիսորներ: The Boston Globe թերթում ֆիլմարվեստի ծանոթ քննադատ Ջեյ Քարը մեծ գնահատանքով է արտահայտվում Նիկոլ Պեզճյանի «Միսեռ» կինոնկարի [illegible]: Նույն ստեղծագործության մասին դրական տպավորություններ են հայտնում նաեւ Հոլիվուդի Variety շաբաթաթերթը եւ իտալական Torino թերթը:

«Միսեռ»-ը գեղարվեստական պատմություն է երեք հայ երիտասարդների մասին՝ Փոլ, Րաֆֆի եւ Ջիան, որոնք ծնված Ամերիկայի հրապույրներով թողնում են Բեյրութը եւ գնում Լոս Անջելես: Վերջինիս կյանքի ու կենցաղի պայմանների շատ տարբեր լինելու հանգամանքը անխուսափ ցնցումի է ենթարկում հայ երիտասարդներին: Փոխվում են նրանց երազները: Անհաջողությամբ են ավարտվում նաեւ ջիմնի նրանց փորձերը տեղի հայ համայնքի հետ: Գործատեր հայրենակիցը սկսում է անխղճորեն շահագործել: Չհանդուրժելով ստեղծված վիճակը նրանք լքում են գործատիրոջը եւ թափառում անհարազատ երկրի տակ, օտար մայթերին:

Հանդարտ ու անշտապ թափանցելով իր հերոսների ներաշխարհը հայ արվեստագետը տալիս է ուղեկորույս եւ հուսահատ հայ մարդու հոգու վերլուծությունը:

Վերջապես երեք ընկերները հուսախաբ եւ հիասթափված, տեսնելով, որ Ամերիկան շատ է հեռու «հույսի եւ կարելիությունների» իրենց երազած երկիրը լինելուց, որոշում են. մեկը վերադառնալ Բեյրութ, մյուսը հարուստ աղջիկ որոնել եւ ամուսնանալ, իսկ երրորդը զբաղվել սիսեռի առեւտրով:

Ինչպես «Նոր օր» եռօրյայում գրում է Երվանդ Ազ[illegible]յանը, «Ամերիկա ճամ[illegible]ած ամեն մարդ ինչ որ ավելի, ինչ որ դրական կենսարկվի հոգեբանական միջավայրի վիճակներ՝ հայ[illegible]մ մասնավորություն, ընտանիքի [illegible] իր [illegible] ապացույցն», ավելացնում. «Գաղթականի տխրագին այս հոգեվիճակները հարազատորեն կը ցոլացնէ «Միսեռ»-ը»:

Այս հարազատությունը պայմանավորված է նրանով, որ ինքը՝ Նիկոլ Պեզճյանը, վաղ տարիքում Հալեպից գաղթել է Ամերիկա ճաշակելով «Նոր աշխարհի» բոլոր «բարիքները»: Նա իր ուսումը կատարելագործել է նախ Նյու Յորքի համալսարանի Տեսողական արվեստի բաժանմունքում, ապա Կալիֆոռնիայի համալսարանում արժանանալով ֆիլմարվեստի մագիստրոսի (MFA) վկայականին:

Թեքեյանցիների հերթական միջոցառումը

Թեքեյան մշակութային միության «Շիրակ» գրական շրջանակը մշտապես կանոնավոր հանդիպումներ է կազմակերպում Լոս Անջելեսում, ԹՄՄ-ի Պեշկթիմալյան կենտրոնի սրահում: Այն հետեւողական եւ լուրջ աշխատանք է տանում գրականության եւ պատմաքաղաքական մարզերում նոր հրատարակությունների քննարկումով եւ գրական-մշակութային ուսումնասիրություններով: Փետրվարի 25-ին կայացած 19-րդ հանդիպման ժամանակ արձակագիր եւ թատերագիր Սարգիս Վահագնը ներկայացրեց արդի ամերիկյան գրականության լավագույն ներկայացուցիչներից մեկի՝ Ռեյմոնդ Քարվերի ստեղծագործությունը: Վերջինիս կարճ պատմվածքների 5 հատորները թարգմանված են աշխարհի 20-ից ավելի լեզուներով: Գրաքննադատները նրան հաճախ անվանում են «Ամերիկայի Չեխով»: Նա 2 անգամ արժանացել է Միացյալ Նահանգների կառավարության պարգեւների, նաեւ Poetry ամսագրի մրցանակներին: Իսկ մի քանի օր առաջ մարտի 16-ին մշակութային նույն միության եւ New England բանաստեղծության ակումբի համատեղ կազմակերպությամբ Ուոթերթաունի Հայկական գրադարանում տեղի ունեցավ բանաստեղծ եւ հայրենի գիտնական, այժմ Քլիվլենդի համալսարանի այցելու դասախոս Արտեմ Հարությունյանի [illegible] «Հայաստանի մշա[illegible] [illegible]ականների եւ գրողների վիճակն այսօր» թեմայով: Բանախոսի ստեղծագործությունները թարգմանաբար ներկայացրեց ծխական անվանի բանաստեղծուհի Դայանա Տեր-Հովհաննիսյանը:

[illegible]

digitised by A.R.A.R.@

Օսիա

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՐԿԱՐԱՁԳՎԵՑ

Հյուսիսային Օսիայի խորհրդարանի նախագահությունը չորեքշաբթի օրը մինչեւ մայիսի 25-ը երկարաձգել է արտակարգ դրությունը Մերձթաղաքային, Ալագիրս եւ Մոզդոկի շրջանների մի շարք բնակավայրերում: Նախագահությունը նաեւ հաստատել է օս-ինգուշական բանակցություններում պաշտոնական պատվիրակության լիազորությունները եւ վավերացրել գաղթականների ու տեղահանվածների խնդրի համալիր լուծման միջոցառումների շուրջը Կիսլովոդսկի՝ բանակցությունների 5-րդ փուլի ընթացքում ձեռք բերված համաձայնությունը:

Համաձայնագրով նախատեսվում է Մերձթաղաքային շրջան վերադարձնել գաղթականներին եւ նրանց բնակեցնել «համահավաք բնակության համաձայնեցված վայրերում»:

Ռուսաստանի զորքի ղաշնակցային ծառայությունը գրանցել է 49 հազար գաղթական ինգուշների եւ 7492 գաղթական օսերի, որոնք Մերձթաղաքային շրջանից 1992 թ. նոյեմբերին հեռացել են զինված հակամարտության պատճառով:

Ինչպես Վլադիկավկազից հաղորդում է Ինտերֆաքսի թղթակիցը, խորհրդարանի նախագահությունը կշարունակվի Ռուսաստանի ժողովրդական պատգամավորների համագումարից հետո: ԻՖ

Մոսկվա

Ռուս-ֆիննական աշխույժ առեւտուր

Ռուսաստանի կառավարությունը, չնայած ներքաղաքական բարդ ժամանակաշրջանին, դարձյալ մեծ կարեւորություն է տալիս մյուս երկրների հետ տնտեսական հարաբերությունների զարգացմանը: Այս մասին հայտարարեց Ռուսաստանի արտաքին տնտեսական կապերի փոխնախարար Վիկտոր Շիլինը Մոսկվայում կայացած ճամուլի ասուլիսում, որը նվիրված էր տնտեսական համագործակցության ռուս-ֆիննական միջկառավարական հանձնաժողովի աշխատանքի արդյունքներին:

Կողմերի ղեկավարների՝ Ռուսաստանի փոխվարչապետ Գեորգի Խիժայի եւ Ֆինլանդիայի առեւտրի ու արդյունաբերության նախարար Պեկկա Տուովինենի հանդիպման ընթացքում քննարկվել են Ռուսաստանի պարտքի հարցերը (44 մլն ֆիննական մարկ), ինչպես նաեւ Ռուսաստանին նոր վարկերի հատկացման հեռանկարները եւ սահմանակից շրջաններում համագործակցելու խնդիրները:

Վ. Շիլինի կարծիքով, Ռուսաստանի եւ Ֆինլանդիայի տնտեսական համագործակցության մեջ նկատվում է «աղրանքաշրջանառության դանդաղ, բայց կայուն աճ»: Դա պայմանավորված է նրանով, որ 1992 թ. իրավական լավ հիմք ստեղծվեց ֆիրմաների ու ձեռնարկությունների մակարդակով համագործակցելու համար: Ինտերֆաքսի այն հարցին, թե Ռուսաստանի քաղաքական իրադարձությունները կազդե՞ն արդյոք երկու երկրների տնտեսական հարաբերությունների վրա, ֆինն նախարարը պատասխանեց, որ երկու հարեւան պետությունները «առեւտուր են արել եւ անում են քաղաքական ամեն տեսակ վարչակարգերի պայմաններում»: Սակայն Ֆինլանդիայի կառավարությունը շահագրգռված է Ռուսաստանում ժողովրդավարական վերափոխումների շարունակմամբ: ԻՖ

Փարիզ

Ռոստրոպովիչը պատրաստակամություն կհայտնի Ելցինին

Աշխարհահռչակ թավջութակահար Մստիսլավ Ռոստրոպովիչը Մեքսիկայում մարտի 25-ին սկսվող մենահամերգային հյուրախաղերի ավարտից հետո կմեկնի Ռուսաստան: Նա մտադիր է հետեւել մանկական հիվանդանոցին իր նվիրած «Անվավոր կլինիկայի» ամենաարդիական տեխնիկայով հանդերձավորված բուժօգնության ավտոբուսի փոխադրմանը Պետերբուրգից Մոսկվա: Ինչպես ՌԻԱ-ի թղթակցին հայտնեց Մ. Ռոստրոպովիչը, արդիլի առաջին օրերին նա ծրագրում է հանդիպում ունենալ Ռուսաստանի նախագահի հետ եւ նրան «անվերապահ պատրաստակամություն» հայտնել: Սնարք

ԻՆԿՈ

«Ինկո» բաժնետիրական բանկի Հայաստանի մասնաճյուղը կատարում է արագ դրամական փոխանցումներ Դաշնակցային Ռուսաստանից եւ Ուկրաինայից Հայաստան եւ հակառակը, ինչպես նաեւ Ռուսաստանից Ուկրաինա եւ Ուկրաինայից Ռուսաստան:

«Ինկո» բաժնետիրական բանկի Հայաստանի մասնաճյուղի հասցեն է՝

Երեւան-10, Վազգեն Սարգսյանի արձանի (նախկին Ամիրյան փողոց) 2/8 (1-ին հարկ), հեռախոս 56-59-74, 56-07-51, 56-37-25:

PUBLISET

«ԱՐՄԵՆԲԱՆԿ» Բ.Ա.Բ

ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ԵՎ ԱՐԺԵԹՂԹԵՐԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈՐՍԱՅԻ

ՎԱԼՅՈՒՏԱՅԻՆ ԱՌ ՈՒ ՎԱՃԱՌՔԻ

գրասենյակը հրավիրում է բոլոր ցանկացողներին գնել, վաճառել կամ փոխանակել օտարերկրյա տարադրամը (ԱՄՆ դոլարներ, գերմանական մարկեր, ֆրանսիական ֆրանկներ, անգլիական ֆունտ ստեռլինգներ եւ այլն):

- ՀՈՒՍԱԼԻՈՒԹՅԱՆ ԵՐԱՇԽԻՔ
- ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ՇԱՀԱՎԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

Գրասենյակի հասցեն է՝ Երեւան, Եռվանդ Քոչարի փող. 17, «Արմենբանկ» (Կենտրոնական հանրախանութի ետեւում). հեռ. 55-02-15, 55-81-28

PUBLISET

ԻՆՎԵՍՏԻՑԻՈՆ ԲԱԺՆԵՏՈՄՍ

"Mercury - Onaisis"

Կարճատեւ ընդմիջումից հետո «Mercury enterprise» եւ «Onaisis co. LTD» ֆիրմաները շարունակում են ինվեստիցիոն գործողության անցկացումն այն քաղաքացիների համար խնդրանքներով, որոնք չեն հասցրել ներդնել իրենց միջոցները: Ինչպես եւ նախկինում, Դուք կարող եք համոզված լինել Ձեր ընտրության անվրեպության մեջ, քանի որ մենք գործ ունենք արժեքրկումից ամենապաշտպանված ապրանքի՝ անշարժ գույքի հետ: Շտապում ենք հաղորդել Ձեզ մեր պայմանների փոփոխությունների մասին: Այսուհետեւ ներդրման ժամկետը 3 եւ 6 ամիս է, իսկ տոկոսային կողմը կազմում է ամսական համապատասխանաբար 20 եւ 25 տոկոս: Այսպիսով, Դուք հնարավորություն ունեք կրկնապատկելու Ձեր կապիտալը

Մենք ամեն ինչ կանենք մեր հաճախորդների համար

Mercury ENTERPRISE

ONAISIS CO. LTD

հեռ. 594-630, 594-632

ՀՀ, ք. Երեւան, Սայաթ-Նովա պողոտա, «ԱՆԻ» հյուրանոց, N°N° 630, 632.

PUBLISET

Ս. Պետերբուրգ

Նեվզորովին հեռացրել են «600 վայրկյանից»: Գործընկերները բողոքում են

Հայտնի հեռուստալրագրող Ալեքսանդր Նեվզորովի մոտ 2000 երկրպագուներ չորեքշաբթի երեկոյան Սանկտ Պետերբուրգի հեռուստակենտրոնի մոտ հանրահավաք են անցկացրել, բողոքելով «600 վայրկյան» ծրագրից նրա հեռացման դեմ: Նրանք պահանջել են առաջիկա երկու օրում վերսկսել ծրագրի հեռարձակումը Ա. Նեվզորովի մասնակցությամբ:

Ա. Նեվզորովի հեռացման համար հիմք էր ծառայել քաղաքի դատախազության առաջարկությունը, որտեղ նշված են «600 վայրկյանի» հաղորդավարի կողմից զանգվածային լրատվության միջոցների մասին Ռուսաստանի օրենքի չորրորդ հոդվածի եւ նախագահի «Սահմանադրական կարգի պաշտպանության միջոցառումների մասին» հրամանագրի մի շարք խախտումները: Դատախազության կարծիքով, Ա. Նեվզորովի մեկնաբանությունները խախտում են նաեւ քրեական օրենսգրքի մի շարք հոդվածներ:

Հեռուստատեսության ղեկավարության հայտարարության համաձայն, հաղորդումը չի փակվել, այն եթեր դուրս կգա, իսկ Ա. Նեվզորովի վերջնական հեռացման հարցը առայժմ բաց է մնում:

Մինչդեռ «600 վայրկյան» ծրագրի խմբագրությունը իր հայտարարությամբ պահանջել է Դաշնակցային հեռուստատեսային ծառայության ղեկավարությանը դատի տալ «խմբագրության կոլեկտիվի հեղինակային իրավունքների խախտման համար»: Հայտարարության հեղինակները ընդգծում են, որ ծրագրի կոլեկտիվից թաքուն բխվել եւ հեռարձակվել է «Ելցինամետ-Սոբչակամետ կեղծագիր»: Այսպիսով, գտնում է խմբագրությունը, առկա է կոլեկտիվի հեղինակային իրավունքների կոպիտ խախտում: ԻՖ

«ԼՈՒՅՍ-90»

«Լույս-90» գրավատունը գրավի դիմաց վճարում է կանխիկ դրամ ամենացածր տոկոսներով, օրական 1 տոկոս:

Գրավատունը երաշխավորում է բոլոր տեսակի գործողությունների հստակություն եւ ճշգրիտ ժամանակ:

Հեռ. 77-79-40

Աշխատում է ամեն օր, ժամը 11-16-ը, հանգստյան օրը կիրակի:

Հասցեն՝ Երեւան, Մեքսիկայի փող. 78, (Փարոս ռեստորանի մոտ, տրանվայի վերջին կանգառը)

Մոսկվա

Այցագրային ռեժիմ Ռուսաստանի հարավային սահմանում

Փաստաթղթեր են նախապատրաստվել Վրաստանի սահմանի պաշտպանության ռեժիմը խստացնելու եւ այստեղ այցագրային ռեժիմ մտցնելու մասին:

Ավելի քան մեկ ամիս առաջ ընդունվեց օրենք, որի համաձայն ՌԽՖՍՀ վարչական սահմանները հայտարարվում էին Ռուսաստանի պետական սահմաններ: Բայց մինչեւ օրս օրենքն այդպես էլ չի կիրառվել Ռուսաստանի ու Վրաստանի սահմանի տեղամասում: Ուստի եւ տեղական իշխանությունները որոշեցին գործել ինքնուրույն: Ռուսաստանի հարավային սահմանը հատելու համար Վրաստանի, Հայաստանի, Ադրբեջանի քաղաքացիներն ստիպված կլինեն փաստաթղթեր ձեռք բերել, ինչպես որ հեռավոր արտասահմանի պետությունների բնակիչները: «Չեմ կասկածում, որ սահմանը փակելու մասին որոշում կընդունվի», ՌԻԱ-ի թղթակցին ասաց ներքին գործերի Կրասնոդարի երկրամասային վարչության պետի տեղակալ Վալենտին Բուդաչենկոն: Նրա խոսքերով, սահմանի հարցում պարզապես անհրաժեշտ է կարգուկանոն հաստատել, օգտվելով վրաց-աբխազական հակամարտության գոտում տիրող խառնաշփոթությունից: Անդրկովկասից մտնողներն են Ռուսաստան են թափանցում հանցավոր տարրեր: Նրանք իրավախախտումներ են կատարում Կրասնոդարում, Ռոստովի մարզում, կենտրոնական Ռուսաստանի քաղաքներում եւ նույնիսկ Մոսկվայում: Սնարք

Լուրերի Հոսք

Դոլարի կուրսը գրեթե 800 ռուբլի

Մոսկվայի միջբանկային բորսայում մարտի 23-ին տեղի ունեցած ռուբլու կուրսի հերթական անկումից հետո (667-ից մինչեւ 684 ռուբլի 1 դոլարի դիմաց) Մոսկվայի առեւտրական բանկերի փոխանակման կետերում զգալիորեն աճել է վալյուտայի պահանջարկը, նրանցից շատերում հերթեր են առաջացել: Այդ հանգամանքը թույլ է տվել բանկերին բարձրացնել վաճառքի կուրսը մինչեւ 775 ռուբլի 1 դոլարի դիմաց (Յազորի բաժնետիրական բանկ), իսկ որոշ դեպքերում՝ մինչեւ 790 ռուբլի 1 դոլարի դիմաց: ԻՖ

Ազգային բանակների քանակազմերը միացյալ ուժերում

Կոլեկտիվ անվտանգության մասին պայմանագրի 6 մասնակից պետությունների նախագահները սկզբունքորեն համաձայն են քննարկել պաշտպանունակության բարձրացման եւ Հանրակցության շրջանակներում ռազմական համագործակցության սերտացման հետ կապված համաձայնագրերի նախագծերը: Այդ մասին ՌԻԱ գործակալությանը հաղորդեց ԱՊՀ երկրների պաշտպանության նախարարների խորհրդի քարտուղար գեներալ-լեյտենանտ Լեոնիդ Իվաշովը: Նախագծերով մասնավորապես նախատեսվում է ԱՊՀ միացյալ զինված ուժերի գլխավոր հրամանատարի օպերատիվ կառավարման հանձնել ազգային զինված ուժերի զորամասերը: Այդ փաստաթղթերը կքննարկվեն կոլեկտիվ անվտանգության խորհրդի նիստում, որի անցկացման ժամկետը դեռ որոշված չէ: Սնարք

Չին ձեռնարկատերերը խարդախների զոհ

Չինացի դյուրահավատ ձեռնարկատերերն ավելի ու ավելի հաճախ են դառնում հեռավորարեւելյան Ուսուրիյսկ քաղաքի խարդախների զոհեր: Այսպես, քաղաքի երեք խարդախներ, շահելով հարեւան Չինաստանի վաճառականների վստահությունը, կեղծ փաստաթղթերով նրանցից 37 մլն. ռուբլի ստացան «Կամազների» գոյություն չունեցող խմբաքանակի վաճառքի դիմաց: Խոստացված ավտոմեքենաների երկարատեւ որոնումներից հետո արտասահմանցի գնորդները դիմեցին միլիցիա: Սակայն խաբեբաներն արդեն անհետացել էին: «Սա արդեն երրորդ դեպքն է, երբ Ուսուրիյսկում կեղծ փաստաթղթերով չինացիներից դրամ են վերցնում ավտոմեքենաների դիմաց», ՌԻԱ-ի թղթակցին ասացին Պրիմորիեի վարչակազմի ՆԳՎ-ում: Առաջին դեպքում անհայտ խարդախն ստացել էր 25 մլն ռուբլի: Սնարք

Ուզբեկստանում աջակողմյան ղեկով ավտոմեքիլները կարգելվեն

Ուզբեկստանի Նախարարների կաբինետը որոշում է ընդունել աջակողմյան ղեկով փոխադրամիջոցների գրանցումն ու շահագործումն արգելելու մասին: Դա կապված է հանրապետությունում այն վթարների թվի ավելացման հետ, որոնք այդ կարգի ավտոմեքենաների շահագործման հետեւանքն են, ասվում է փաստաթղթում: ԻՖ

Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ

Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ / հեռ. 521635

Խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ՍԱՍՈՒՆԵԱՆ / 581841

Տնօրէն
ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ / 562863

Apple® Macintosh®
համակարգչային շարուածք
«Ազգ» թերթի

Azg
armenian daily

Editor
H. AVEDIKIAN / phone: 521635

47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 375010

Թերթի ձեւավորման եւ տառատեսակների հեղինակ ՊԱՎԵԼ ԴԱԼԼԱՔՅԱՆ